

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1984

MÁRCIUS

PÁLYI ANDRÁS

Forradalom vagy apokalipszis?

Witkiewicz és a Vargák

Érdekes, hogy míg a századforduló lengyel irodalmában és színházában ugyancsak termékeny talajra lel az európai expresszionizmus első hulláma, addig a húszas évek "igazi" — ma már úgy mondanánk: klasszikus értelemben vett — expresszionizmusa jőszerűen meg sem szólal Lengyelországban. A lengyel expresszionizmus századfordulós „előfutárai” — Wyspianski, Micinski, Przybyszewski. — azonban más hangot ütnek meg, mint akár Strindberg, akár Wedekind, náluk szó sincs a polgárság kritikájáról, hisz. Lengyelországban alig van polgárság, de ami ennél is lényegesebb: maga Lengyelország sem létezik, területén másfél évszázad óta három nagyhatalom, az orosz és a porosz birodalom, valamint a Monarchia osztozik. Így a lengyeleknél az expresszionizmus első szele a nemzeti és politikai szenzibilitás feltörését hozza meg; a legjobb példa erre Wyspianski *Menyegzője*, amelyben a városi urak hangos barátkozásképpen együtt mulatnak a parasztokkal, miközben besurran a terembe a „chochol”, a szalmacsutak, s megidézi a történelem árnyalakjait, hogy ráébressze a jelent a sorskérdések megoldatlanságára. A húszas évek-ben viszont, amikor a német expresszionizmus alapelménye az elveszített háború, az elfojtott forradalom, Liebknecht meggyilkolása, az orosz expresszionizmusé a szovjethatalom születése, a radikálisan átformalódó társadalom „avantgardizmusa”, a lengyelek helyzete nem hasonlít se egyikre, se másikra: velük egyszerűen „csoda” történt. Lengyelország a nemzetközi erők átrendeződése következtében visszanyerte függetlenségét, ami ráadásul összefonódott azzal az utólag meglehetősen általánossá vált meggyőződéssel, hogy meg is harcolt érte. Az emberi magatartások polarizálódása helyett az „urambátyámos” hazafiság hangulatában fürdött az ország, aminek Wyspianski lett a lobogója, aki pedig a *Menyegzőben* épp e hazafias „urambátyámozás” meddőségét leplezte le.

Az, aki ezt az idillt fonákjáról látja, nem lehet más, mint társadalmilag elszigetelt fantaszta, ma használatos szóval élve, olyan alkotó, akinek a társadalmi "devien-cia" mintegy lételeme: Stanislaw Ignacy Witkiewicznek hívják, idősebb Stanislaw Witkiewicznek, a századforduló neves festőjének és művészeti írójának fia, maga is festő, regények, esztétikai-művészeti-filozófiai művek, több mint harminc dráma szerzője, aki a Witkacy művészi álnevet nemcsak azért találta ki magának, hogy apjától megkülönböztessék, hanem játékos-önironikus fintorként is, s ez igen fontos; ha az önparódiát nem fedezzük fel benne, munkássága megfejtetlen marad előttünk. „Minden csak látszólag történt — ez volt ennek a kornak a lényege... Látszatember, látszatember, látszatember, látszatember — jegyzi fel, s nem hagy kétséget afelől, hogy eleje van abból a Lengyelországból, amely „mindig csak »megváltó« volt, »előbástya«, »komp« — s évszázadok óta erre alapult történelmi küldetése. De ön maga számára soha semmi”. Innen fakad az „utolsó

individualista” reménytelen tiltakozása, kétségbeesett kiáltása: „Nem akarok erősítő injekciókat gyártani a döglődő és a társadalmi ösztönöket degeneráló nemzeti érzelmeknek, ezeknek a kipusztulóban levő rovaroknak, amelyek az évszázadokkal ezelőtt oly pompás állat poshadttá tetemén még élőködnek!” Marad tehát a keserű gúnnyal megrajzolt, dühödtt, és groteszk társadalmi torz-kép; ez a *Szewcy*, azaz a *Vargák* (de emlegették már a magyar nyelvű szakirodalomban *Suszeroknak* is).

Az érett, társadalomkritikus Witkiewicz korántsem tekint ránk minden művéből ilyen elszántan, mint fentebb idézett írásaiból; a maga teljességében csak utolsó műveiben találkozunk vele, a *Vargákban* és *Telhetetlenség* című regényében. Ám valójában „ez a nagy Witkacy, akit »modernjeink« szem elől tévesztenek, amikor formális receptet keresnek az avantgarde-ra: az a Witkacy, aki leveti álarcát, az egyetlen lengyel expresszionista a »második hullám« idején, akinek tekintete ugyanolyan vad, mint európai kortársaié, de aki túlnő rajtuk filozófikus perspektívájával és azoknak a szociológiai s politikai folyamatoknak a tudatosításával, melyek csak évek, évtizedek múlva következnek be” — írja a neves színikritikus, Konstany Puzyna, Witkiewicz összegyűjtött drámáinak sajtó alá rendezője. De honnan Witkiewiczben az outsider könyörtelen pillantása? Husserl, Russell, Spengler, Freud írásain nevelkedik, Picassóért és Sztravinszkijért lelkesedik, már fiatal korában összebarátkozik a primitív népek fölklórját kutató Malinowskival, később az irodalmi avantgarde több jeles képviselőjével, Chwistekkel, Szymanowskival, Kotarbinskival, Corneliuszal, a háború előtt sokat utazott. De mindez kevés ahhoz, hogy megmagyarázzuk, honnan eredt expresszionizmusa, mely „idegen elem” volt a húszas évek látszólagos idilljében. Puzyna az író oroszországi kalandjában találja meg a hiányzó láncszemet, s épp a *Vargák* kapcsán érdemes erre — ha röviden is — kitérnünk.

A háború kitörésének hírére Ausztráliából, Malinowski egyik tudományos expedíciójáról érkezik vissza Pétervárra, cári alattvalóként a pétervári tiszti iskolára jelentkezik, s alighogy ezt elvégzi, kitör a forradalom Oroszországban. S bár maga is részt vesz a forradalomban — egyes feljegyzések szerint politikai komisszár, mások szerint csak rajparancsnok —, nem tud azonosulni vele, s amikor 1918-ban hazatér, olyasféle kép él benne arról, amit látott és átélt, mintha Pompei utolsó napjainak lett volna tanúja, s az ott tapasztaltakat akarná elmondani túlélőként, Jerzy Rytard emlékezete szerint Witkiewicz egész életében nem fogott ki az oroszországi kaland anekdotáiból, legsokkírozóbb és legkétségbeejtőbb élményeit hozta onnan, melyeket sosem tudott egészen feldolgozni. A *Vargák a* (viszonylag) kései Witkiewicz szintéziskísérlete: 1934-ben, amikor „tudományos színművét” megírta, elérkezettnek látta az időt, hogy az őt körülvevő látszatvalósággal szembesítse azt a tapasztalatot, amit ifjúságából magával hozott. A forradalom az ő szemében az emberi kultúra végnapjait jelenti; az, amit látott, világvégé-vizióvá lett fantáziájában, s talán kevesebb félreértésre adna alkalmat, ha a *Vargák* kapcsán nem is forradalomról beszélne, hanem apokalipszisről. Witkiewicz megjövendölte a világösszeomlást, a katasztrófa eljövételét, s amit megjövendölt, ha nem is úgy és abban a formában, ahogy ő képzelte, bekövetkezett. Kitért a második világháború.

És Witkiewicz önkezével véget vetett életének. Aligha véletlen az egybeesés : a két dátumot három hét választja el egymástól.

„Biológiai materialistának” nevezi magát, de közben makacsul kitartott egyén és közösség metafizikus dualizmusa mellett. „A sejtek évmilliárdokon át integrálódtak és differenciálódtak azért, hogy egy ilyen ocsmány dög, mint én, azt mondhatta magáról : »én!» — mondja Szajetán *a Vargákban*, s valóban, az író számára nincs fontosabb, mint a „mikroorganizmusok”, az egyes létezők, a biológiai monászok, ugyanakkor azonban úgy látja, a világ, társadalom, az emberi faj egészen más alapokon működik, mint ezek a „mikroorganizmusok”. Következésképp az egyén céljai és a — biológiai, kozmikus és társadalmi értelemben vett — egész, a „kollektivitás” céljai összeegyeztethetetlenek. Az egyén a saját létezését akarja beteljesíteni a lehető legintenzívebben, és legteljesebben meg akarja ismerni a saját mibenlétét; a faj szempontja viszont a fennmaradás, a megerősödés, a biológiai egyensúly megőrzése. Az emberiség eddigi története során, állapítja meg, a legegyszerűbb emberi szükségleteket sem sikerült kielégíteni, csak az elnyomás hierarchikus rendszerei alakultak ki, s e folyamat eredményeképpen : a kultúra. Az író le-leplezi a kultúrának ezt az „eredeti bűnét”, amikor meg-állapítja, hogy az értékek, melyeket a kultúra létrehozott (legyen szó akár vallási, akár filozófiai, akár művészi értékekről, elsősorban mindig a társadalmi rendet szolgálták, s a „tömeget” kívánták kordában tartani. A lét „érzékelése” tehát az arisztokrácia kiváltsága, s Witkiewicz -- paradox módon — épp ezért vonzódik e kiváltságos „mikroorganizmusokhoz” : nincs olyan szín-darab ja, amelybe ne jönné be egy hercegnő vagy legalább egy bárónő; a lényeg azonban, hogy e dámák „felsőbbrendűsége” Witkiewicz szemében autentikus, mégis anakronisztikus jelenség, mintegy azokat az időket idézi, amikor az emberek még a természetből eredeztették a társadalmi hierarchiát, s azokban az értékekben, melyeket a hierarchia csúcán állók képviseltek, jóhiszeműen hinni lehetett. Ez tette lehetővé az egyén számára, hogy elérje az „abszolútumot” az életben, hogy az intenzív létezés megadja számára a maradéktalan beteljesülést. Am egyrészt a kritikai gondolkodás, másrészt a technikai fejlődés megingatta az értékek abszolút hitelét, s ezzel elérkeztünk arra a pontra, amikor a faj érdekei nagyjából kielégíthetők, így nincs többé szükség a kultúrára. Hisz Witkiewicz szerint a kultúra nem egyéb, mint a Természet eszköze az egyén manipulálására, hogy a faj érdekeit teljesítse. Azoknak, akik e végső, apokaliptikus időkben élnek, nem marad más lehetőségük: vagy a művészet, vagy — a forradalom. Scurvy államügyész, aki a *Vargákban* a lehanyagoló államhatalom képviselője (neve a skorbuttal kíván asszociálni), azt magyarázza a suszterlegényeknek, hogy manapság egyedül ők méltók az ember névre, mert a forradalomnak szentelik magukat, a forradalmárságban lelve meg egyéniségük kiteljesedését, ám ami a forradalom után következik, az megöli bennük az individuumot, s automatává változnak ... Ez lenne hát az emberiség „végső igazsága”, amit Szajetán tisztán lát, „és azért, hogy látom, a személyes életem a legsötétebb, szinte kloákaszerű lidércnyomásként folyik”? Jan Blonski, aki mai szemmel olvassa újra a két háború közti lengyel drámaíró posztumusz diadalútját nemcsak ha- „Witkiewiczben az úr, a kétségbeesés, a pusztulás ki-ált. De a tagadás e szelleme, a lengyel literatúra e Kasszandrája éppen tagadásának erejével emlékeztet

bennünket, szüntelenül arra, hogy a társadalom célja az ember, olyan értékek teremtése, amelyekért az ember élni — sőt, meghalni — tud, nem pedig a mechanikus jólét, nem az egy hektárra eső terméshozam és nem az egy főre jutó televíziós készülékek száma”.

Igaza van Blonskinak, szavai mégis kiegészítésre szorulnak. Amikor Witkiewicz-méltatását papírra vetette — éppen két évtizeddel ezelőtt — nem láthatta előre a lengyel drámaíró posztumusz diadalútját nemcsak hazájában, hanem Belgrádtól Párizsig, Honolulutól New Yorkig a világ legkülönbözőbb színpadain. Épp a *Vargákban*, Szajetán szájába adva, nevezi maga az író olyan daraboknak színműveit, „amiket soha senki nem fog eljátszani”. Hogy a maga korában miért tartották örültnek és különcknek, az a fentiekből talán kiderült; de hogy az utókor — a katasztrófa, *nota bene* a forradalom utáni utókor — a maga javára és szellemi élvezetére kamatoztatni tudja az „utolsó individualista” lázálmain, ezt maga Witkiewicz sem sejtette. Vagy mégis? Mindenesetre műveit át- és átszötte az önparódia szálaival, olyannyira, hogy végül is, a kor paródiaja és a szerző önparódiaja nem is választható széjjel. S az önmagára is nyelvet öltő Witkiewicz felfedeztetni velünk azt a Witkiewiczet, aki tükröt tartott saját kora elé, s aki épp ezért képes tükröt tartani az utókor elé is.

A legjobb Witkiewicz-előadások nem feledkeznek meg az önparódiáról (mint Maciej Prus varsói vagy Jerzy Jarocki krakkói *Vargák*-rendezése), s a forradalom paródiájának a paródiája adott esetben többet árul el a történelemlről, mint egy hősköltemény. Hazai közegben ezt a hatást külön erősíti az, ami számunkra a *Vargák* olvasását némileg megterheli : hogy a szerző állandóan hivatkozik a múltra, vitatkozik a klasszikusokkal és kortársaival, elsősorban Wyspianskiával, akinek szalma-csutakja itt is bejut a színpadra, itt is ráébreszt bennünket a sorskérdések megoldatlanságára, de más is tesz : történelmi színpaddá szélesíti a susztervilágot. „Amikor az ember kijön a színházból, az az érzése kell hogy legyen, hogy valamilyen furcsa álomból ébredt, amelyben még a leghétköznapibb dolgoknak is különös, kifürkészhetetlen varázsuk volt, ami álmainkra jellemző és semmihez sem hasonlítható” -- írja Witkiewicz. Az ő színháza egyszerre színét is, fonákját is mutatja: ez az a különös álomszerűség, amit fel kell fedeznünk darabjaiban ahhoz, hogy megnyiljanak előttünk. Nem véletlenül ostorozza a *Vargákban* is a megavasodott vicceket gyártó „literárnyikokat”, ha valaki, ő komolyan vette a viccet. Úgy csinált viccet önmagából, hogy mintegy a jövő időtávlataiba — történelmi dimenzióba — helyezte magát. Miközben nem titkolta, hogy az ő színháza nem történelemkönyv, inkább korunk „metafizikai nyugtalanságának” megszólaltatója. Ha ebben paradoxon rejlik, akkor ezzel a paradoxonnal együtt kell elfogadnunk Witkiewiczet.

Tíz évvel ezelőtt néhány Witkiewicz-dramát tartalmazó kötet mutatta be az írot magyarul, s a könyv megjelenését több bemutató követte, elsősorban stúdió-színházainkban. Abban a kötetben a *Vargák* nem kapott helyet, noha sokak szerint ez a szerző legértettebb műve. Lehet, hogy akad rendező, aki magyar színpadra álmódja e drámát; lehet, hogy nem. De ha nem, ennek a műnek akkor is ott a helye színházi könyvespolcainkon. Hogyan érthetnénk meg nélküle olyan ismert — sőt, kedvelt — színpadi alkotásokat, mint Mrozek *Tangója* vagy Gombrowicz *Operettje*?

STANISLAW IGNACY WITKIEWICZ

Vargák

Tudományos színmű „dalocskákkal”, három felvonásban

Fordította: Kerényi Grácia

SZEMÉLYEK:

TEMPE SZAJETÁN — cipésmester; ritkás „vad” szakáll és bajusz. Őszülő szőke haj. Rendes cipészöltözeten, kötémmel. 60 év körüli

SEGÉDEK — I. (Jóska) és II. (Bandi). Nagyon jóképű, helyre, jópofa suszterlegények. Rendes cipészöltözeten, kötémmel. 20 év körüliek.

IRINA VSZJEVOLODOVNA — nagyon szép, rendkívül kedves és vonzó, világosbarna hajú nő. 27-28 éves

PARÁZNICKA-CAFRANKA hercegnő

ROBERT SCURVY államügyész — széles arc, mintha vörös dísznősből volna, melyben bugyi-gumi-kék intarziaszempár ül. Allkapcsol széles, úgy tűnik: egy gránitdarabot is porrá zúzna. Zsakett, keménykalap. Aranygombos sétabot (trés démodé). Fehér betúrt hajtűk, s benne hatalmas gyöngyszem

A HERCEGNŐ LAKÁJA, FJERDUSENKO — kicsit ki-rakati bábuserűre formált. Öltözéke vörös, arany sujtással. Rövid vörös körgallér. Hozzáillő kalap

SZUPERMUNKÁS — zubbonyban, ellenzős sapkában. Simára borotvált, arc. széles állkapocs. Kezében óriási vörösréz termosz

KÉT MÉLTÓSÁG — Abramowski elvtárs és X. elv-társ. Remekül öltözött civilek, felettébb intelligensek és egyáltalán, elsőrangúak. X. simára borotvált, Abramowski szakállas-bajuszos

TEMPE JÓZSEF — Szajetán fia, 20 éves

PARASZTOK — öreg paraszt, fiatal paraszt és egy leányzó. Krakkó környéki népviseletben

FEGYŐRNŐ — csinos, fiatal lányka. Kötényke a mundérkáján

SZALMABÁB — Wyspianski Lakodalomjából

FEGYŐR — rendes, beleváló legény, zöld mundérban

ELSŐ FELVONÁS

Szín: cipésműhely (tetszés szerint, fantasztikusan be- rendezve) félkör alakú, nem nagy térségen. Balra háromszög, amit meggyzsinú fűtőgöny tölt ki. Középpütt háromszög alakban szürke fal, kerekded ablakcskával. Jobbra kiszáradt, girbegurba fa törzse — közte és a fal között az ég háromszöge. Tovább jobbra távoli tájkép, kisvárosokkal a síkján. A műhely magasan van elhelyezve a mélyben fekvő völgy felett, mintha magas hegyeken volna. Szajetán középpütt, a két segéd kétfelől, az I. balról, a II. jobbról, dolgozik a munkapadjánál. Messziről autók robogása hallatszik, vagy ördög tudja., mi, egyébként gyári szírnék sivitása is

SZAJETÁN (miközben valamilyen cipőt kalapál) Nem jártatjuk fölösleges dolgokról a szánkat. Hej! Hej! Verd a cipő talpát! Verd a cipő talpát! Csavard a kemény bőrt, törd az ujjaidat! Es, az ördögbe is, nem jártatjuk fölösleges dolgokról a szánkat! Hercegi cipellők! Csak én, örök bujdosó, aki úgy bujdosom, hogy mindig egy helybe vagyok szögezve. Hej! Verd a cipő talpát a ringyóknak! Nem jártatjuk fölösleges dolgokról a szánkat — nem!

I. SEGÉD (félbeszakítja) Lenne bátorsága megölni őt?

A II. Segéd abbahagyja a talpverést és erősen figyel

SZAJETÁN Régebben volt — most nincs. Hej! (Meg-lendíti a kalapácsát)

II. SEGÉD Ne mondja folyton, hogy „hej”, idegesít.

SZAJETÁN Engem jobban idegesít, hogy cipőt csinálók nekik. Én, aki köztársasági elnök, a tömeg királya is lehetnék — ha csak egy pillanatra is, egyetlen csöpp pillanatra. Lampionok, girlandok és szavak a lampionok feje körül, s én, koszos, tetves nyomorult, a szívemben épp olyan ragyogó nappal, mely úgy sugárzik, mint Héliodórosz aranypajzsa, mint száz Vega meg Aloebaran — én nem tudok beszélni. Hej! (Meg-lendíti a kalapácsát)

I. SEGÉD Miért nem tud?

SZAJETÁN Nem engedtek. Hej! Féltek.

II. SEGÉD Ha még egyszer azt mondja, hogy „hej”, itt-hagynom a munkát. El se tudja képzelni, mennyire idegesít. A propos: ki az a Héliodórosz?

SZAJETÁN Bizton valamilyen fiktív alak, vagy talán az én agyam szülte, már nem is tudom. És így lesz mindig. Egyetlen pillanat... Nem hiszek. már semmi-féle forradalomban. Maga a szó is undorító, mint a svábbogár, vagy a ruszli vagy a tetű. Mert minden ellenünk fordul. Trágya vagyunk. ahogy a régi királyok és az értelmiség a totem-klánhoz viszonyítva — trágya!

II. SEGÉD Jó, hogy nem mondott most „hej”-t, mert tettelegességre vetemedtem volna. Trágya ide, trágya oda, azok jól éltek. Az ő lotyóik nem voltak olyan büdösek, mint a mieink, a szukalukamindenit, a nyamvadt nyavalyanyanyák, Uram Jézus!

SZAJETÁN Már úgy elocsmányult a világon minden, hogy többé semmiről sem érdemes beszélni. Haldoklik az emberiség a rothadó behemót test, a tőke rossz-indulatú daganatának nyomása alatt, melyen, akár-csak ama putrifakciós hólyagocskák, úgy jönnek létre a fasiszta kormányok, azután felpukkadnak, az önmagában, a saját levében megrothadt, személytelen ember-tömeg bűzös gázait bocsátva ki magukból. Már nem kell semmiről beszélni. Minden ki van beszélve tövi-ről hegyire. Várni kell, míg sor kerül a megcsinálására, és csinálni kell, mindenki annyit, amennyi tőle telik. Nem vagyunk-e emberek? Vagy talán csak az emberek, és mi csak dög barmok vagyunk, afféle epifenoménekké, mint tudjátok, Szent Uram, hogy még jobban kinlódjunk és vonítsunk az ő örömlükre. Hej! Hej! (Kalapáccsal ver mindent, amit ér) Ők biztosan így gondolkoznak, az agyonszivároztott haspókok, a maguk gyönyörűségének és a mi bűzös, gyötrelmében reménytelen élvezetünknek sikos koktéltól csöpögve. Hej! Hej!

II. SEGÉD Ezt olyan bölcsen mondta, hogy még az az undorító „hej” sem idegesített. Megbocsátottam. De többet ne tegye, az istenért.

SZAJETÁN (ügyet se vetve rá) És az a legnagyobb baj, hogy a munka soha nem marad abba, mert nem hátrál az a kutya társadalmi gépezet. Csak az a vigasztaló, hogy mindenki egy undok emberként fog esze-veszett hévvel gürcölni, és még olyan naplopók se lesznek ...

I. SEGÉD (kitalálja) Mint azok ott fenn a legfőbb el-lenőrző posztokon?

SZAJETÁN Hát te is ezt gondoltad magadban, öcskös? Hej! De hogy lehet itt két agyvelőt összehasonlítani? Nem összehasonlíthatni — bár azt is, nehéz —, hanem egymás mellé állítani. Tehát ugyanúgy fognak dolgozni, ami a munka kellemetlenségét illeti. Most még túl sok örömük van a csirkefogóknak, mert még van alkotóművészet — hej! És én is újabb fazonokat talál-hatok ki, bár ez még nem ugyanaz, nem. Nem ugyan-az! nem ugyanaz! (Zokogni kezd)

I. SEGÉD Szegény majszter! Szeretné, ha a munka gépies lenne, és ugyanakkor szeretné ezt a gépiességet szellemmel kikülönlegeseníteni, ahogy a régi muzikusok és festők a maguk váladékát, a személyes tünet unikumaivá. Értelmetlen, amit mondok?

II. SEGÉD Nem, csak idegen. Én elmondom inkább ugyanazt a magunk nyelvén. Vagy talán nem érdemes? (Szűnet; senki se buzdítja; mégis elmondja) Kínos szűnet. Senki se buzdít. Mégis elmondom, mert kedvem tartja, és nem bírom ki, tudják keetek. Ma

biztos eljön a hercegnő az ügyész-kutyájával, és ő is fecsegni fog, és lyukat fog fúrni a metafizikus köldökünkbe, ahogy ők, azok a dolyfős uraságok nevezik azokat a cukorkákat, amik nálunk viszkető fekélyek és azok is maradnak. Ez olyan ellentmondásokban fejeződik ki, amiket sehogy se lehet elérni — ezek azok a dolgok, a szakramentumát, a nemesi hulladékok, amiket ők a metafizikus élményeiknek neveznek. Csiklándják velük a hizott hasukat, az ilyen jóllakott barom minden egyes csiklándása fájás a mi beleink-ben. Meg akartam mondani, tudják keetek, és meg is mondom: élni és meghalni, összepreselődni egy gombostűhegybe és széjjelterjedni az egész világra; pöffeszkedni és a porban hemperegni ... *(Fejének hirtelen üressége miatt nem bír tovább beszélni)* Nem mondom semmi többet, mert hirtelen olyan üresség támadt a fejemben, mint egy csűrben, mint egy pajtában.

1. SEGÉD Igén — nem erőltette meg magát túlságosan ezzel a szpiccsel — esz, pé, í és „csé”-vel. Én, tudja kee, Bandi, ösmerem Kretschmert annak az intellektuális rüfkének, Zahorskának az előadásaiból, amiket a mi Munkás Szabadegyetemünkön tartott. Inkább afféle Hasamegyetem volt az a mi Szabadegyetemünk. Magukat kemény tudással kínálják, miránk meg azt a szellemi hasmenést zúditják, hogy még jobban elbutítsanak bennünket, mint a feudálisok és a nagyipar szolgálatában ostobáskodó mindennemű hitszónokok. Én nem mondom keednek, Bandi, schizoid pszichológia az egész. Nem mindenki olyan. Kihalóban van ez a fajta. Egyre több piknikus van a világon. Van az embernek rádiója, van sztilója, mozija, van daktilója, van hasa és nem bűdös, nem folyó füle, megvan mindene, ahogy illik — mi kell neki még? És ő maga aljas dög, derűs, undorító guano. Ez a piknikus, tud-ja kee? És az olyan magával elégedetlen ember csak zúrjavart kavár a világban, hogy azzal saját magát saját maga előtt fölmagasztalja és jobbnak mutassa, mint amilyen valójában — ne legyen, csak mutassa magát és, nem jobbnak, csak olyan fájtosabbnak, felvágosabbnak. Aki felvág saját maga előtt. *(Szünet után)* Es én magam se tudom, milyen vagyok: piknikus vagy schizoid?

SZAJETÁN *(keményen, a sámfán vagy más effélén ko-pácsolva)* Hej, hej! Fecsegték, és közben tovaszáll az élet. Én biz a szeretném a lányait deflorálni, devirgindálni, velük élvezni, jus prima noctist gyakorolni rajtuk, dunnáikban aludni, kajájukat zabálni, míg jókorát nem okádok, s azután az ő túlvilági lelküket habzsolni — de nem utánozni azt, amit ők csinálnak, hanem jobbat teremteni: még új vallásokat is, nevetségre, és új képeket, meg szimfóniákat, meg költeményeket, meg gépeket, és csakugyan egészen új és csodaszép, akár az én Hankám ... *(Félbehagyja)* Eh — nem mondom ki, ezt szentségtörésnek hívják az ő nyelvükön. *(Hevesen)* És mi jön ki nekem? Mi hasznom van belőle?

II. SEGÉD Nyughasson már! ...

SZAJETÁN Nem nyughatom — te, balek! Hej! Hej! Hej! Hej! Hej! Hej! *(Kalapál)* A fiam beállt azok közé az utálatosan „Elszánt Fiúk”-nak nevezett kölykök közé. Olyanok vannak abban a szervezetben, akik mindent egyszerre szeretnének; föl akarják használni az intelligenciát, senkit sem akarnak legyilkolni, csak ha már nem lehet másképp. Hej!

Jobb felől bejön Scurvy ügyész. Cylinder. Esernyő. Zsakett. Világosra kesztyűzött kezében sárga, virágok

SCURVY Hogy is képzeltek: senkit sem akartok le-gyilkolni, „csak ha már nem lehet”. Sohase lehet, és mindig kell — így van ez. Hehe.

- II. SEGÉD Most meg a „hehe”. Az egyik „hej”, a másik „hehe” — nem lehet kibírni. *(Dühödten dolgozik egy természetellenesen óriási tisztí csizmán, amit a bal oldali, lommal teli sarokból ráncigált elő. A következő pillanatban -- Scurvy várakozó mosollyal néz rá — kétségbeesetten kiált fel)* Én nem akarok ilyen kevés dohányért dolgozni! Én nem fogok! Engedje-nyek el!

SCURVY *(hidegen, eltűnt a mosolya, mintha lefűjták volna)* Hehe. Nyitva az út. Elmehet és megdöglölhet a kerítés tövében. Csak a munka szabadít fel.

SZAJETÁN De te a fotelben ülve dolgozol, jófajta cigarettákat szívsz közben, azzal zabáld tele magad, amivel jölesik, mint „szellemi dolgozó”. Csirkefogó! Es érzéki dolgozó is, hej! *(Vadul kacag)*

SCURVY Hát azt képzeli, Szajetán, hogy valaha is másképp lesz? Hát csakugyan azt képzeli, hogy mindenki gépesítve és standardizálva lesz a kétkezi munkában? Nem, mindig lesznek igazgatók és magasabb rangú tisztviselők, akik még enni is mást fognak, mint a gyárakban a majsterok, mert a szellemi munka más agyösszetételt kíván, agy- és ételösszetételt.

A II. Segéd sír

SZAJETÁN Hej! — csakhogy izetlen preparátumokat fognak enni, nem pedig langusztát meg articsókát, mint te, a tőke és a munka közti társadalmi félre-értések legfelsőbb bíróságának államügyésze. Te elit-herélt! A mi korunkban, az olyan fasiszta szindikalisták korában, amilyen az én fiam is, te még úgy élhetsz, ahogy a galandféreg a bomlásnak induló society rohadt bendőjében. De ha majd az igazi szindikalisták végképp megdöntik az államot, nem lesz olyanok-ra szükség, amilyen te vagy. Igazi elvtárs-igazgató lesz, aki undorító pilulákkal táplálkozik ... *(Sír)*

SCURVY Maguknak, Szajetán, langusztakomplexusuk van, magának meg a hasonlónak. Nem, Szajetán, úgy sose lesz. Nem degenerálódhat a fajunk annyira, hogy az emésztőszerveink összezsugorodjanak és csupán néhány pilula fogyasztására váljanak alkalmassá. Akkor arányosan degenerálna mindenünk, annyira, hogy egyáltalán nem lenne semmiféle probléma: csak egy halom kipusztuló véglény lenne, nem pedig egy társadalom, mely orvosolhatatlanul szenved egyes részeinek a többitől való függésében.

II. SEGÉD Mondok én valamit magának: mindegyik igazság jó volna, ha nem volna magánélet. Ha maga, államügyész úr, letudta a munkáját, nyugodtan gondolhat absztrakciókra, a gyomrától és egyéb zsigeri szerveitől függetlenül.

SCURVY Ne vesse el a sulykot ...

II. SEGÉD Nem vetem messzire. *(Kétségbeesetten)* Szép nőket akarok és sok sört. De csak két korsót ihatok ki, és mindig csak azzal az egy Katival, azzal az egy Katival — a fene egye meg! ...

SCURVY *(tízlestenek találja)* Elég ...

I. SEGÉD *(ökölbe szorított kézzel, gúnyosan lép oda hozzá)* Elég? A legfelsőbb bíróság államügyésze úraságának elfacsarodik az orra már a pusztá gondolatától is, hogy ez a Bandi mindig csak azzal az egy Katival kénytelen. Mert ő maga bezzeg teozófus. Csudaszép ideái vannak. De lotyója van annyi, amennyire csak kedve szottyán. Mégis csak eggyel szeretne, és azzal az eggyel nem lehet — hihhi —, mindenütt ugyan-azok a problémák, a párhuzamosan vagy kolineálisan áttolódott viszonyocskáiban — de azok is hasonlók — hihhi!

SCURVY *(hidegen)* Hallgass, cemendefi, hallgass, kurvafattyá.

I. SEGÉD Hahaha! Hej! Beletaláltam, istenuccse! Mindjárt itt lesz ő, az az angyalarcú szadista némbér, az az erkölcsi breviliéra, az Brinvillières-márkiné fajtájából. Őneki bezzeg az államügyész úr kínjai, hogy más rüfkékel kénytelen, miközben az ő „elérhetetlen” szómájára gondol — igen, a „szomá”-ban nincs semmi rossz — neki ezek a kínok csupán annyit jelentenek, mint ellátogatni a műhelyekbe, melyekben mi verejtékezőnk és döglődünk a szorgalmas bűzhődésben, és bepislantani a börtönökbe, ahol a legtelivérb hímek teljes lelki-testi bomlásban rothadnak nemi vagy inkább nemi túli kétségbeesésükben ...

SCURVY Ez megőrült, de ez a kibírhatatlanságból fakadó örültsége úgy hat, rám, mint a bolondgomba. Megtébolyodom! *(Lerogy a susztersámlira)* En olyan nagyszerűen meg tudom őt érteni, még a legrosszabb női lelkiidiszónságait is ... és olyan jó volna ...

Mit csináljak, ha ő nem akarja — eh, eh! Az én kinjaim jobban kielégítik, mint ahogy a legtebolyultabb szupererőszakom eléghethetné ki.

SZAJETÁN No, lássátok, egyszerű elemeire bomlott szét, már nem is büzlik. Csináljon cipőt, az jót fog tenni magának, jobbat, mint a kivégzendők látása hajnalban.

SCURVY (zokogva) Még ezt is tudja, Szajetán?! Szajetán? Jaj, de rettenetes ...

Bejön a Hercegnő, szürke kosztűmben, pompás sárga csokorral. Virágokat oszt belőle, sorra mindegyiküknek, Scurvyt is beleértve, aki nem kel föl a sámliról, úgy veszi át, méltósággal és titkolt sértődöttséggel (hogy lehet ezt a színpadon érzékeltetni, mi?). A csokrot 'az-után egy hatalmas, szivárványszínű vázába helyezi, amit a gálába öltözött lakáj, Fjerdusenko visz utána. Fjerdusenko fogja Terus, a foxi pórázat is

HERCEGNŐ Jó napot, Szajetán, jó napot. Hogy van, hogy van? Jó napot, segéd urak. Ejha, ég a munka a kezük alatt, látom, hév kedvvel dolgoznak, ahogy íróink tizenhatalmadik századi szellemi ősei írták. Hév kedvvel, ugye, milyen szép? Képes volna ön, államügyész úr, hév kedvvel szeretni?'

Terus megszaglássza Scurvyt

Terus, pfuj!

SCURVY (*fajgat a sámliján*) Szeretnék néhány cipőt csinálni, legalább egyet! Csak akkor leszek önre méltó, csak akkor. Akkor fogom tudni csinálni, ami-re kedvem szottyan, akiből kedvem szottyan. Még önből is egy jó, házias, szerető asszonyt — én egyet-len, legkedvesebb szörnnyetegem ! ... (*Elakad a hang-ja*)

SZAJETÁN (babonás csodálattal) Csendben legyetek Elakadt akkurátusan — hej!

HERCEGNŐ Az ön erőtlensége, Scurvy doktor, úgy felizgat, hogy teljesen megőrülök. Szeretném, ha végignézné, amikor én -- tudja? -- izé — csak nem mondom meg kívül — van egy olyan csodálatos fő-hadnagy, az élet kék huszárjainak a főhadnagya, rá-

adásul az én osztályomhoz avagy szférámhoz tartozik, s van egy bizonyos művész is... Az ön bizonytalansága számomra a legkicsapongóbb zsigercsiklandozó nemi nőstény-gyönyörök rezervoárja -- szeretnék úgy, mint az imádkozó sáska nősténye, amely végül felfalja a fejénél kezdve a partnerét, miközben az ennek ellenére nem hagyja abba -- tudja, mit, hehe!

II. SEGÉD (borzalmasan ejti ki a francia szavakat, kezében hatalmas tiszti csizmát tart) Kel eksz-presszion groteszkl!

Érezni a suszterek felfokozott izgalmi állapotát

SZAJETÁN Add oda neki azt a tiszti, véltcsizmát. a kutyapacalját. Fejezze be helyetted. Pont ilyen csizma kell neki. neki. meg azoknak az uraknak, akiknek a kedvéért ő a jövőnd emberiség hőseit a palotáiba, a lelkének a palotáiba ülteti. Befogni csöcselék pofáját, ez az ő legmegtisztelőbb jelszavuk. Hej! Hej! Hej!

I. SEGÉD És neki, tudja kee, még egy kinja van, mester-elvtárs; csak azért szerelmes ebbe a mi perverz anygalkánkba, mert hercegnő, ő meg csak közönséges, harmadik. rendből való burzsuj, nem pedig gróf. Az ilyeneket a grófok még kétszáz évvel ezelőtt büntet-lenül törölték képen. Ő ezért szenved, és még jobban lubickol a saját szenvedésében — enélkül ebben nem leli örömét az ebfajzat, ahogyan Boy írta.

SCURVY (felpattan, ugyanakkor a II. Segéd egy óriási tiszti csizmát nyom a karjaiba, Scurvy a szívéhez szorítja és túlradóan üvölt) Ezt az egyet ne — ezt az egyet ne vegyétek el tőlem, igazi, gazdasági értelemben vett liberális demokrata vagyok.

SZAJETÁN Szíven talátlad. Igen : majd eleped búbanatában, amiért nem nyúlt bele abba a lehető legrühesebb egzisztenciába, ami a grófi lét fiktív értéké-

nek az illúziója a huszadik század utolsó felében. Nem tudom, mit adna érte, hogy szenvedő gróf lehessen és mi egész létezésünket olyan, tudják keetek, felsőbbrendűségi finomsággal sajnálhatná le, amilyennel ez a kutyateremtette szukája, vagy már nem is tudom, mi. Neki nem elég, hogy kénytelen lesz cipőt csinálni, úgy is, mint jogi doktor és a csak-nem utolsó itélet legfelsőbb államügyésze' hanem íme (*a Hercegnőre mutat*) ez az anygalka fogja rá-adásul fújdogni a belső harsonáit.

HERCEGNŐ (*a foxihoz, melyet Fjerdusenko csitítgat*) Terus, pfuj! Maga meg, Szajetán, pfuj ! Így mégse lehet, „nyelzá”, ahogy a semleges szavak szlavofil élcelői mondták. Ez izléstelen és kész. Mindig olyan *tapintatos* volt, és most? ...

SZAJETÁN Izléstelen leszek — az biz a! Elég volt a jó izlésből. Kipakolok a májamból mindent, kerül jön felszínre a végső kosz és bűz. Hadd bűzöljön minden, bűzködjön magát halálra ez a világ, és bűzködjön ki magát a velejéig, akkor talán utána végre illatozni kezd; mert az olyan-amiyenségében, egyszerűen nem lehet kibírni. Nem érzik a szegény emberek, hogy büzlik a demokratikus hazugság, de a klozettbűzt érzik a kutya párák, hej! Íme ez az igazság: Scurvy úr mindenét odaadná érte, ha csak úgy egy minutumra igazi gróf lehetne. De nem lehet a szerencsétlen flótás, hej.

SCURVY Irgalom! Beismerem. Ma reggel a szemem lát-tára akasztották fel az általam elítelt Kokosinszki grófot, a Jánost, nem az Edvardot, Stiglic Rütke utcalány gyilkosát, aki a Pé-Zé-Pé 18. számú irodájában állami pénzeket sikkasztott. Beismerem: irigyeltem, amikor akasztották, őt, egy igazi arisztokratát! Természetesen, ha sor kerülne rá, nem hagynám magamat kilenc mázsaért fölakasztani; de abban a pillanatban: irigyeltem! Azt mondta a gróf, és közben okádott félelmében, mint egy gilisztás mopszli: "Nézzétek, hogyan devorirozik utoljára egy igazi gróf." Oh, csak egyszer ilyet mondani és aztán meg-halni!

HERCEGNŐ (*a foxihoz*) Terus, pfuj ! Én valósággal el-olvadok az emberfeletti gyönyörűségtől ! (*Enekel — első dal*)

Az én családom „Von und zu”, s ez úgy hat. rá, mint jó aszú, rohangálok, akár a gnü, hol itt, hol ott, akár a szü.

Ez az első dalom ma reggel. A lánynevem Tornado Bajbel-Burg, Robert úr. El sem tudja képzelni, mi-csoda gyönyörűség, ha így hívják az embert.

SCURVY (ajuldozik) Oh — valaha lány is volt! Ez soha nem jutott volna eszembe. Icipici kislány volt, szegény kis apróság ! Ez a hallatlanul izléstelen dalocska könnyekig elérzékenyített. Rám most sokkal erősebben hatnak az ilyesmik, mint a valóságos szenvedés. Egy ügyetlen, szegénylős, kis elszóláson a meg-bolondulásig elérzékenyülök, míg a kiforduló belekre szemrebbenés nélkül nézek. Aranyom, egyetlenem! Mérhettetlenül szeretlek. Rettenetes, ha a démonikus megkívánás egy ponton találkozik a legnagyobb gyöngédséggel. Olyankor a him mindenre képes. (Lefordul a sámliról, karjaiban a csizmával)

A suszterek elkapják, de közben nem eresztik ki a kezükből a sárga csokrokat, amiket a Hercegnőtől kaptak. Megértően kacsingatnak egymásra, szinte csöbör-szám vedelve az egészségtelen valóságot

II. SEGÉD (szagolhatja a csokrot. Scurvyt lefektették a sámlira, nagyon kényelmetlen pózban, fejjel lefelé) Szenvelgő ! Koszos moslékos csöbörrel vevelem a valóságot. Mert egészségtelen, akár a Campagna Romana. Szalmaszálon szívom a jeges moslékot, akár a konyakos jegeskávét. Borzalmas szenvedés ! Úgy ki vannak marva a beleim, mintha sósavas beöntést kaptam volna.

HERCEGNŐ (retorikusan) Ez túlzás.

II. SEGÉD (*makacsul*) Nem. Gondoljátok csak el: mi-ért vagyok ez és nem más? Nem igaz, hogy nem mondhattam volna más teremtményre, hogy „én”. Lehettem volna akár ez a dög itt (*Scurvyra miut*), s ehelyett holmi szupertetves féreg vagyok, vagy ah-hoz hasonló — csak megközelítőleg mondom — a legvadabb képtelenség: a személyiség és a testek összekeveredésének a hágóján — magam se tudom, tudják keetek ... (*Szégynkezve elhallgat*)

SZAJETÁN Ne röstelkedj, Bandi! Nem igaz: e darab szerzőjének biológiai materializmusa mást mond: ez Cornelius javított pszichologizmusának és Leibniz javított moadológiájának a szintézise. A sejtek évmilliárdokon át integrálódtak és differenciálódtak azért, hogy egy ilyen ocsmány dög, mint én, azt mondhassa magáról: „én”! Ez a metafizikus hercegi prostituált, a kutyamindenit, ez a gebhedt szuka ...

HERCEGNŐ (*szemrehányóan*) Szajetán ...

SZAJETÁN (*hevesen*) Irina Vszjevolodovna, Chwistek megtiltotta magának, hogy létezzék a lengyel irodalomban. És ezért kénytelen értelmetlen, az irodalmon kívül álló darabokban tévelyegni, olyan darabokban, amiket soha senki nem fog eljátszani. Chwistek nem bírja az orosz hercegnőket, nem tűri, szegényke. Csak varrónőket, mosónőket szeretne, vagy mit tudom én? Nekem ez már túl sok! Számomra, számunkra nincsenek mások, csak a bűdös lányok és a még bűdösebb udvari-kanálisi matróznák: a nagy-anyáink, nagynénéink, sógornőink ... hej!

II. SEGÉD Mester, ez már az osztályunk önkorbácsolása. Jó, hogy az anyáinkat nem említette, mert képen törölném.

SCURVY (*vad, tébolyult mosollyal*) Az osztályok osztálya! Hahaha! Logisztika az osztályharcban. Az osztályok osztályharca saját magukban. Magam is meg-vetem magamat ezért a nyomorult „vicc”-ért, de nem telik tőlem jobb.

HERCEGNŐ (*hidegen*) Akkor minek viccel egyáltalán?

SCURVY Irodalmunk szellemeskedőinek rossz példája hat rám: a szellemességük rég megavasodott, s még-is, továbbra is „vicceltet” gyártnak a csirkefogók. Hah, elég volt: valakinek lenni kell ebben az út-vesztőben: vagy ide kell állni, vagy oda. A felelősségtől való félelem, félelmem miatt kicsúszhat a számomra elrendelt élet legkiválóbb farlatja a kezeim közül. Mint gróf, csupán megfigyelő lehetnék.

HERCEGNŐ Csak Lengyelországban van olyan élesen fölvetve a grófnak mint olyannak a problémája. Ettől a pillanattól kezdve nem szabad erről beszélni — slussz, csodálatos kölykeim! (*Csókolózik a segédek-kel*)

SCURVY Hogy lehet ilyet mondani: „csodálatos kölykeim”? — brr ... (*Összerázkodik az undortól és meg-dermed*) Ez az izléstelenség és, a mozgásán teteje! Összerázkodom az undortól és megdermedek. (Azt teszi)

II. SEGÉD (*letörölgeti magát*) Akkor én a hercegnő cipőjéért nem akarok már dohányt kapni, csak tíz olyan tüzes csókot, mint annak a Csikósnak és a Korponaynének a csókjai Jókai regényében, amit gyerekkoromban olvastam.

HERCEGNŐ (*kicsiny ezüstpisztolyt fordít feléje*) Tudom: A lőcsei fehér asszony; mindjárt kapsz tíz golyót, mint az a Csikós.

I. SEGÉD (*teljesen elámul*) Hát akkor, ahogy azok a felvilágosulatlan literátnyikok írják, a fogalmi rend szétűrói, azok a tisztátalan monisták, a szakraron-dentumukat: „az élet művészet, a művészet élet”! Itt van nekünk ez, tudják keetek, ezen a mi kis susz-terszínpadunkon: mindaz, amit azok a zavaros fejek kiokoskodnak!

SCURVY (*hirtelen erőt vesz magán, fölemelkedik*) He, he!

SZAJETÁN Nézzék: megint hehézik. Biztosan megint kitalált valami újat, amivel megint fölénk kerekedik. Nem ember ez, hanem hinta. Ő se olyan nagyon jól-lakott — én mondom nektek: csakugyan pokolian szenved, szegényke, ahogy mondta — a nemrég a Wawelen és nem a Skalkán, ahogy mások szeretnék volna, eltemetett Karol Szymanowski. A Skalka a

helyi nagyságoknak való, nem pedig az igazi géniuszoknak. SCURVY (*a fogaival, hideg fejjel, tépve a virágokat*) En akarok és leszek. En az élükre állok, és megmutatom nektek az én lelkem várát, az én szférám, a szegény, demokratikus, célba nem ért burzsoázia legnagyobb emberét. Meg kell tennem! En leküzdöm a gyomorproblémát, és a problémákat a szellem magasabb síkjára állítom. A kezemet fogjátok még csókolgatni egyszer, testvéreim a lelki nyomorúságban.

SZAJETÁN Senki sem kér téged, te első Fraternité Róbert! Nekünk már nincs szükségünk értelmiségiekre, a ti időtök már lejárt. Vibriónokból lettünk, vibriónokká leszünk. Szeretem az állatokat. Igazán a jurai hullók és a szilurkori trilobiták rokonának érzem magam, sőt, a disznók és a majmok rokonának is — érzem, kapcsolatban vagyok a teremtmények mindenségével — ritkán esik meg ez, de igaz! Hej, hej! (*Éksztázisba esik*)

HERCEGNŐ (*elragadtatással*) Oh, mennyire szeretem magát ezért, Szajetán! Olyannak szeretem, amilyen, bűdösnek, tetvesnek, a hullói mindenszereget napjával bolygónk öreg suszterének szívében. En egyszer alighanem a magáé leszek, már a forma kedvéért, a sliff, a sikk kedvéért is — ha csak egyszer is!

SZAJETÁN (*mazurkadallamra éneklő*)

A sokféle élmény soha meg nem árthat, Ha magát az ember mocsokba nem mártja, De még ha bemártja, az se nagyon árthat, Mert hisz ugyan kinek mi közé hozzája! hej!

HERCEGNŐ (*virágokat szór rá*) Nekem van közöm hozzá, nekem! De ne szavaljon többet, mert olyankor annyira izléstelen, hogy rémes. Szégyellnem kell ma-gát. En megengedhetem magamnak, mert az más, mert én, tudja kee, népszerűen szólván, hercegnő vagyok, hát nincs mit tenni. (*Kiabál*) Hej! Hej! Údv néked, közönségesség! Megpihenek benned összes kinjaimért: az én kinjaimért és a felmenőimért meg az ülepükért. Ma még ezt a szegény Scurvyt se látom olyan kicsinynek.

II. SEGÉD Ebben a felmenőkérdésben van valami! A szülők is valamik, nem olyan az, mint az inkubátor, tehát a távolabbi felmenők is valamik, az ördögbe is! Csak nem kell ezt az abszurdumig vinni, ahogy az arisztokraták és a démiarisztonok teszik. Ez a dolog lényege: ebben az egy dologban mérsékletet javaslok. Mert a világon a legrosszabb dolog a lengyel arisztokrata; nála alighanem csak a lengyel félarisztokrata rosszabb, amelyik már a semmire föl pöffeszkedik. A gének, tudják keetek. De viszont meg a dobermannok és az airedale-terriernek ...

I. SEGÉD (*szavába vág*) Próbálj meg, öcsém, valamit az életben nem az abszurdumig vinni, hiszen az egész létezés, a szent és megfoghatatlan, egyetlen nagy abszurdum — a szörnyetegek harca, és kész ...

HERCEGNŐ (*buzgón*) Azért, mert Istenben buzgón hinni nem... (*Szajetán arcul vágja, úgy, hogy egészen előnti a vér — vörös festék — a Hercegnő térdre hull*) Kiverte a fogaimat, az én gyöngyszem-fogaimat! Ez egy valóságos ...

Szajetán még egyszer arcul vágja, ettől elhallgat, csak tovább térdel és sírdogál magában

SCURVY Irina! Irina! Most már soha nem szabadulok ki holdlelked búvköréből. (*Szavai*)

Ezüst mezőkön sétálnék tevéled s az ismeretlen létről álmodoznánk, melyben te volnál az én árvaságom, és egész életemet megálmodnánk.

I. SEGÉD És virradatkor néznéd, hogyan hánynak félelmükben. az általad halálra ítélt élő hullák. Ezzel táplálkozol, gazember; te még a haláluk előtt vampirizáld őket! You vampyrise them. You rascal! En jártam Ohióban.

SCURVY Már nem sebeznek engem az ilyen mondások. Azt, amit ti undorítóan, büdösen, rühesen akar-tok csinálni, én magamról és rólatok szóló gyönyörűséges álomban hajtom végre: csodálatos színekben, Skvarynál készült frakkban és Californian Poppy parfümmel beparfümözve, mint egy utolsó dandy, egyetlen titokzatos szóval váltom meg ezt a világot, de ez nem azt jelenti, amit szerintetek: a kultúra visszaszorításával egyértelmű. Még nem aludt ki a szavak mágikus értelme, melyekben hajdani látnok-költőink hittek, és ma a legisztikusok és a husserlisták hisznek. Én beszéltem már erről — nézzétek: a brosuráim, melyeket nota bene senki sem olvas —, még a válság előtt.

HERCEGNŐ *(térdelve)* Istenem, hogy halandzsázik!

SCURVY Az arisztokraták ideje lejárt: ezek nem emberek, hanem kísértetek. Túl sokáig hordozta magán az emberiség ezeket a kísértet-teveket. A kapitalizmus rosszindulatú daganat, mely rothadni kezdett, kezdte fölemészteni és megmérgezni a szervezetet, mely őt létrehozta: ime ez a mai társadalmi struktúra. Meg kell reformálni a kapitalizmust, nem pedig megsemmisíteni a magánszektor.

SZAJETÁN Halandzsá!

SCURVY *(hévvél)* Vagy önként átalakul az egész föld egyetlen, elit önkormányzatú tömeggé, ami egy végső katasztrófa nélkül csaknem lehetetlen — azt pedig mindenáron el kell kerülni —, vagy vissza kell szorítani a kultúrát. Valósággal képtelen káosz van a fejekben! Egy olyan objektív apparátus megteremtése, mely az egész emberiség elitje, lehetetlen, mint-hogy az intellektus gyarapodása megfosztja a cselekedetet a bátorságtól: a legnagyobb bölcs sem gondolja végig a saját gondolatait, mert fél már saját maga. előtt is, meg a tébolytól, és még így is túl gyenge lesz ez a valósággal szemben. A magunktól való félelem nem legenda, hanem tény: az emberiség fél saját magától, az emberiség megbolondul, mint közösség — az egyének tudják ezt. de erőtlene — egyenest szédítő gondolatok ... Ha lejjebb ereszteném a liberális hangnemet és csak egy pillanatra is egye-sülhetnék velük, hogy azután felbomlaszthassam és reszorbálhassam őket! *(Újját szopva gondolataiba mélyed)*

HERCEGNŐ *(főllál, letörli zsebkendőjével véres száját, és így szól)* Ez unalmas, Robert úr. Amiket ön mond, egy tényleges meggyőződés nélküli társadalmi impotens frázisai.

SCURVY *(hidegen)* Igen? Akkor a viszontlátásra. *(Ki-megy, anélkül, hogy visszanézne)*

II. SEGÉD Ennek az államügyész mopszlinak mégis-csak zseniális formaérzéke van : épp a legjobbkor ment ki. De mégis túl intelligens ahhoz, hogy valami legyen belőle manapság : ahhoz, hogy végrehajthasson manapság valamit az ember, egy kicsit mégis hülyének kell lenni.

HERCEGNŐ Akkor hát térjünk vissza szokott minden-napi foglalatosságainkhoz. Dolgozzatok csak tovább, még nem jött el az idő. Én egyszer majd vampirnové változom, aki kiereszti ketrecükből a világ összes szörnyetegeit. De neki ahhoz, hogy végrehajtsa programját, a bolsevizált értelmiségi programját, előzetesen ki kell irtani a mindennemű elementáris társadalmi mozgalmat. Skatulyákba rendezget mindent, de közben a tífélék félerészének kitekeri a nyakát a helyes mértéktartás érdekében. Ő az egyetlen, aki-nek befolyása van az „Elszánt Fiúk” parancsnokára, Püföldi Rugóra, de soha nem akarta ezt felhasználni az abszolút társadalmi lezeferizmus, lezealizmus és leszabzmus nevében. *(Leül a sámlira és előadásba fog)* Tehát, édes suszterkáim: lélkileg közelebb álltak hozzám még a Taylor jóvoltából gépesített gyári munkásoknál is, mert bennetek, a kézműipar képviselőiben, még ott rejlik az ősi, erdei-vízi barom személynék vágya, melyet mi, az arisztokrácia, teljesen elveszítettünk, az intellektussal és a legegyszerűbb, afféle józan paraszti ésszel együtt. Ma valahogy nem megy nekem, de talán elműlik. *(Hosszan és nagyon sokatmondóan krárog)*

SZAJETÁN *(programszerűen, nem őszintén)* Hej ! Hej ! Csak ne akarja ezzel a hosszú és sokatmondó krárogással elkenni a dolgot, mert az ügysem segít! Hej!

SEGÉDEK Ha, ha, ha! hm. Csak így tovább! Jó lesz! Hu, hu! HERCEGNŐ *(tovább, előadáshangnemben)* A virágok, amiket ma hoztam nektek, nárciszok. Látjátok, ni: mindegyiknek van porzója is, bibéje is, és úgy termékenyülnek meg, hogy a bogár, amikor beléjük mászik...

I. SEGÉD De hiszen én ezt, Uramisten, még az elemi-ben tanultam ! Mégis nyomban úgy elfog a kívánczóság, amikor a hercegnő ...

SZAJETÁN Hej ! Hej ! Hej !

II. SEGÉD Nem bírok elszakadni tőle. Olyan komor nemi unalomban és egyenesen nemi reménytelenség-ben élek, mint egy életfogytiglani börtönben. Ha most valamilyen, Uram bocsá, élményem lenne, az alig-hanem olyan jó volna, hogy életem végéig nyűszítve kívánnám vissza.

I. SEGÉD Hogy a hercegnő hogy meg tudja mozgatni és széttűrni a rafinált nemiség legrémsegeesebb rostjait még az egyszerű emberben is ... Ah! Szinte szédelgek ettől a kellemes, undorító kintől... A kegyet-lenség a lényege...

SZAJETÁN Hej ! Hallgassatok! Hadd jöjjön a büdös élet csodálatos pillanata, hadd ragyogjon és müljön el, és gyilkos, tragikus párzási vággyal öljön meg bennünket, szegény tetveseket. Szeretnék rövid ideig élni, mint a tiszavirág, és teljességgel, itt meg vég nélkül nyúlik ez a szaros kolbász, egészen a reménytelen, meddő nap szürke, unalmas boróka-szalmavirág-horizontjáig, ahol a tetves dohos halál vár. Rohadás a sírvödörg, vagy, hogy mindegy.

HERCEGNŐ *(eltakarja szemét elragadtatásában)* Beteljesül az álmom! Megtaláltam a médiumokat második eföldi megtestesüléseimhez. *(A suszterekhez)* Szeretném a gyűlöleteteket felmagasztosítani, irigységeteket, féltékenységeteket, dühötöket és az étellel való kielégületlenségeket vad alkotó energiává változtatni annak az új társadalmi életnek az ügynevezett szuperkonstrukciója számára, melynek csirái minden bizonnyal ott rejlenek a lelketekben, melynek minden bizonnyal nincs semmi köze a verejtékes, meg-büdösödött, törődött testetekhez. Szeretném a munkátok kínját szalmazálon át szívni, ahogy a szűnyog a viziló vérét, amennyiben az egyáltalán lehetséges, s az én eszmécskéimé változtatni, olyan szép kis lep-kékké, melyek valaha ökrökké válnak. Nem az intézmények teremtik az embert, hanem az ember az intézményeket.

I. SEGÉD Csak blabla nélkül, kegyelmes kafalinda. Az intézmények a legmagasabb törekvések kifejezői, azokból konstruálódnak — és ha ezt a funkciójukat nem teljesítik, akkor szemétre velük —, érted, kegyelmes promincliáda?

II. SEGÉD Csitt — hadd beszélje ki magát egészen.

HERCEGNŐ Igen — engedjétek meg, hogy egyszer ki-tárjam a dohos, elgyötört lelkem kapuszárnyát! Tehát hol is tartottunk? Aha: hogy a ti gyűlöleteteket és dühötöket alkotó robbanássá kell változtatni. Hm, hogy csináljam ezt, magam se tudom, de az intuícióm megsűgja: az asszony, aki a belsősegeimből árad... SZAJETÁN *(kínlódva)* Oooh ! ... És még bizonyos külsőségeiből is ... ooh !

HERCEGNŐ De hogy csillapítsam le a dühötöket? Hisz tudni való, hogy az emberek néha simogatják egymást azért, hogy még jobban fölhergeljék azt a másikat. Maga most dühös rám, Szajetán, de ugyanakkor csodálni is kénytelen, mint valami föltétlenül magasabb rendű, tudom én, micsoda kinszenvedés ez. Ha most megsimogatnám a kezét — így ni — *(megsimogatja)*, akkor még dühösebb lenne — majd kibújna a bőréből...

SZAJETÁN *(félrehúzza, illetve inkább elrántja a kezét, mintha tűz égette volna meg)* Oh, a szajha!!! *(A segédekhez)* Látták keetek? A tudatos perverzió te-teje! Szeretném, ha olyan osztálytudatom volna, amilyen perverz asszonytudata van ennek a szukának, a szakramentumát!

HERCEGNŐ *(nevet)* Kedvelem magában a nyomorúságának és annak a csiklandós fájdalomának a tudatát, mely tetves masszává nyalja szét magát. Gondolja csak el: ha én ezt, a Scurvyt, aki az örületig kíván engem, és olyan már, mint a teli pohár, melyet a legkisebb pöccentés is széttörhet, gondolja csak el, Szajetán, hogy megdühödne és örjögene, ha én őt ilyen gyöngéden, szánakozva megsimogatnám, és ha ő egy-szerre lehetne mindhármójuk is.

A három suszter fenyegető mozdulatot tesz feléje

SZAJETÁN *(fenyegetőn)* Kuss tőle, fiúk!

I. SEGÉD Kussolj te, majszter!

II. SEGÉD Csak egyszer, oszt jó lesz!

HERCEGNŐ 'Es azután tizenöt évi börtönöske! Scurvy nem kímélne benneteket! Nem — mars! Terus, pfuj!! Fjerdusenko, kérem a repülősöt, de azonnal.

Fjerdusenko odanyújtja zöld üvegben a sót. A Herceg-nő megszagolja, és átnyújtja a susztereknek, hogy szagolják meg, azok lecsillapodnak, sajnos, csak rövid időre

Tehát látják, a maguk agitációja csupán azt használja ki, hogy amazok nem tudnak egyezsére jutni. Ha Scurvy, annak az igazságnak a legmagasabb tiszt-viselője, melynek az egészségtelen rögeszméje, hogy független, kellőképpen alányal az „Elszánt Fiúk” szervezetének...

SZAJETÁN *(utólérhetően fájdalommal)* Es az én fiam is ott van, azért a rühös dohányért, az én saját fiam, az "Elszánt Fiúk" közt, akiknek az elszántsága bár megsavanyodna a hetyke hősködésükben, bárcsak! Oh, bár meghasadhatnék fájdalomamban, már nincs hozzá gyomrom. A sérvcsináló kutyamandolájukat --már azt se tudom, hogy káromkodjam — na még ez se megy nekem jól.

I. SEGÉD hallgasson már, hogy ez a lotyó, a guanós nagynénjít neki, egyszer kibeszélje --magát végre.

II. SEGÉD Egyszer végre, végre! *(Vadul ráng)*

HERCEGNŐ *(mintha mit se venne észre)* Egyszerűen csak arról van szó, hogy nem tudják magukat meg-szervezni, mert annyira félnek egy szervezeti arisztokrácia és hierarchia kialakulásától, noha maguk ma az egyetlenek az életnek ebben a büzfészékében - ha, ha, ha!

I. SEGÉD A fityfirittyét, a kutyanyavalya a szakamindenibél!

SZAJETÁN Már a te nyelved is kibicsaklik a káromkodástól, ne strapáld magad. azt akarom, hogy valaki egyszer részletesen világítsa meg ezt a procedúrát, ez meg itt csak káromkodik teljesen szellemtelenül és minden francia könnyedség nélkül. El-olvashatnád inkább Boy „Szavak” című könyvét, hogy egy kis nemzeti kultúrát szedj magadra, te brugófüle, te sedrepondró, te kikordálódott rücskönverdi, te kibrugált szipokádó, te tetves bum ...

HERCEGNŐ *(hidegen, sértetten)* Figyelnek, vagy sem? Ha továbbra is egymás közt káromkodnak, akkor eb-ben a minutumban elmegyek five-o-clockra, az arisztokrácia ősi szokása szerint. Csak a nekem szóló káromkodásaik mulattatnak engem, szipalgók, purcapockák, beszajtott sesegregdiék ...

SZAJETÁN *(komoran)* Figyeljünk! Pofa be.

HERCEGNŐ Íme tehát, akik magukkal „szemben” van-nak — népszerűen beszélnek, hogy végre megértsek, „mi a lényeg” — ők különfélék, ez itt a leglényegesebb. Mi, vagyis az arisztokrácia, mindenféle színű--pillangók vagyunk az evilági exkrementáliák fölött — látták már, hogyan telepszik le néha a pillangó a szarocskára? Régebben olyanok voltunk, mint a vas-férgék a lét végtelenségének zsigereiben, a transzcendens törvényekben vagy, hogy mondjam: nem vagyok én tanult, egyszerű grófkisasszony és kész, és csak épp hogy valamikézt, no de seba; íme tehát, ez a sokféleség dönt bennünket a vesztünkbe, mert számunkra, pour les aristos, az „Elszánt Fiúk” a kellenétlen demokratikusabb elszántak, és sohase tudni, mivé fajulhatnak, és Scurvy már a régebbi eredetű

államszocializmusról. szaglik, és, a Legfőbb Ő Elszántsága, Püföldi Rugó szerint túlságosan közel áll hozzátok — oh, a társadalmi perspektívák relativitása! No, látjátok, hogy fonódik át meg át a relativitás létrája, és ami az egyiknek büdös, az a másiknak illatos, és megfordítva. En az efféle eszmei. drámát nem szenvedhetem, tudják keetek, az olyat, hogy : polgármester, kovács, tizenkét tanácsos, a nó nagy N-nel, mint az ősvágy szimbóluma, ő — a legfontosabb személy —, akinek a nevét senki nem ismeri, munkások, munkásnök és egy ismeretlen, s a fel-hőkben Krisztus meg Károly, Marx és nem Szymanowski, karonfogva; én nem dőlök be az ilyen halandzsáknak; engem karóba kell húzni, és azután képen törölni. En a valóságot szeretem, nem pedig az előtanulmányok nélkül való publicisztikus politikai gazdaságtanon alapuló elkontáruult szimbolizmusokat a Wyspianski-epigonok verklirímeiben.

I. SEGÉD Belejött a kerepelésbe, a kutyagumiját neki, mint egy utolsó bamflorinda. A pofájába, abba az angyalképébe mászni, ha csak egyszer is, és aztán történjék, aminek történnie kell.

II. SEGÉD En attól félek, hogyha egyszer lekenek neki, lustmord lesz a vége, nem bírom ki. A majszter szeméből se sok jót nézek ki, egyszer már felképelte. Tépjük szét, fiúk, daraboksa, ezt a torzforma lelki kotrógépet ... *(Két kezével mutatja a levegő-ben és csámcsog)*

SZAJETÁN *(közelebb húzódva fenyegetőn krárog, a foxi nekirohan)* Hmr, hmr, hmr ...

HERCEGNŐ Terus! Pfuj!

Ledől az ablakos fal, kidől a korhadat fatörzs, a kilátás a mélybe hirtelen elsötétül, csak távoli fényecskék villognak, és a lámpa villan fel haloványan a mennyezeten. A függöny alól előjön Scurvy piros á la Lassalle huszármundérban. Utána berontanak aranyujtásos vörös trikóban az „Elszánt Fiúk”, az élükön Szajetán fiával, Jóskával

SCURVY Íme az „Elszánt Fiúk” — íme Tempe Jóska, az itt jelenlevő Szajetán fia. Most következik az úgy-nevezett „lerövidített reprezentatív jelenet” — ne - künk nincs hosszadalmas, úgynevezett természetes folyamatokra időnk. Hurcoljátok el mindnyájukat, mind egy szálgl! Ez itt a világ legundorítóbb elit-ellenes forradalmának a fészke, mely meg akar bénítani minden felülről jövő kezdeményezést — itt születik egy kielégíthetetlen osztályáruló nőstény perverzitása segítségével, s a végső célja: a néber matriarchátus, a magvas férfierő meggyalázására — a társadalom nő, hímre van szükség, aki megerősökölje — szédítő gondolatok, nemdebár?

SZAJETÁN Szégyellje magát, ez borzalmas baromság.

SCURVY Hallgasson, Szajetán. hallgasson, az istenért! Maga a kultúra-visszaszorító titkos szövetségének az elnöke; mi ezt úgy csináljuk, hogy nem veszítünk emelkedettségünkben; itt a te fiadnak van szava, -vén tökfefű, nem, nem fogok szitkozódni. Telefonon át igazságügy-miniszter lettem, és a valóság Chwistek-féle sokaságának a minisztere. Börtönbe mindnyájukkal, az én beleegyezésemmel, a legvérmesebb szellemek elitjének védelme nevében!

SZAJETÁN *(kétségbeesetten)* Inkább néhány legterjedelmesebb has és a pénz, mint olyan, als solches, uralmának megszállott rabszolgái nevében, a kutya-fáját.

SCURVY Hallgass, a Krisztus sebeire... .

HERCEGNŐ Önnek nincs joga ...

Legyömöszkölik, de aztán eleresztik

SCURVY *(végigmondja)* ...vén hülye, és ne mondja a banalitásokat. mert ma nem állok jót magamért, és nem akarom új életemet, mint első számú állam-ügyész, erős felindulásban elkövetett gyilkossággal kezdeni, habár végeredményben megengedhetném magamnak. Holnap aláírok mindent a kabinetben, még nincs pecsétém.

SZAJETÁN Micsoda buta-picuri-kicsinyesség egy ilyen pillanatban!

SCURVY (a Hercegnőhöz, aki nyugodtan szaglássza virágait) Látja, asszonyom: ilyen az egyenesen bestiális megkívánások uralom alá hajtása: semmit se magamnak; mindent a társadalomnak szentelek.

HERCEGNŐ Vajon ezt is? (Lovaglópálcáját, amit a szolgálatkész Fjerdusenko nyújtott át neki, Scurvy hasa alja felé irányítja)

SCURVY (ellőki a lovaglópálcát, vad tébollyal üvölt) Hurcoljátok, hurcoljátok el mind a négyüket! Lehet, hogy rendkívül nevétségesen hat az egész, de senki se tudja, hogy itt rejtett azoknak az erőknél a perverz csomópontja, melyek egész jóvendőnket felrobbanthattak volna, s anarchiába sülyeszthették volna a világot. Önnel, asszonyom, majd később számolok, most végre lesz bőven időnk.

SZAJETÁN (kezét odanyújtja, hogy bilincseljék meg) Rajta, Jóska, gyorsan csináld! Nem tudtam, kit melengettem keblemen...

TEMPE JÓSKA (nagyon színpadiasan) Ejnye, papa, hagyjuk a frázisokat. Itt nincsenek keblek, itt csak tények vannak, mégpedig társadalmi tények, és nem a mi kis személyes rühességeink: most utoljára feszül az individuuum az eljövendő napok tettessége el-len.

SZAJETÁN Sajnos, nem járhatjuk fölösleges dolgokról a szánkat — hej!!!

Az „Elszánt Fiúk” lassan megkezdik tevékenységüket a jelenlevők ellen. Hallgatás. Unalom. Lassan leereszkedik a függöny, fölemelkedik és újra leereszkedik. Egy-re jobban elhatalmasodó unalom

MÁSODIK FELVONÁS

Börtön. A kényszer-munkanélküliség terme, alacsony cölöpkorlát osztja két részre: balra nincs semmi, jobb-ra pompásan berendezett cipézműhely. Középpütt egy emelvényen, a terem többi részétől díszes ráccsal elkerítve, katedra az államügyész számára, mögötte ajtó, fölötte üvegablak, mely „a kenyérkereső munka áldását” ábrázolja — lehet teljesen érthetetlen kubista badarság is —, a nézőknek megmagyarázza az elnevezés, mely óriási betűkkel föl van rá írva. A terem bal felében az első felvonásbeli suszterek föl-alá keringenek, akár az éhes hiénák. Időnként lefeküsznek vagy leülnek a földre; mozdulataikból látszik, hogy förtelmesen kínozza őket az unalom és a munkátlanság. Gyakran vakaróznak, és vakarják egymás hátát. Balra az ajtó-nál a Fegyőr áll, teljesen normális, fiatal, belevaló legény zöld mundérban. Percenként ráveti magát vala-melyik suszterra és ellenállása ellenére kivonszolja az ajtón, azután majdnem rögtön visszadömköli

FEGYŐR (kezével a szín mélye felé mutat) Ez a programszerű munkanélküliség terme, mely a munkára éhes egyének gyótrására szolgál. Ez az üvegablak (a mélybe mutat) épp bosszantás céljából ábrázolja a kenyérkereső munka áldásait. Több mondanivalóm nincs, és senki se képes beszédre kényszeríteni. Az irgalmasság protituáltjait nálunk szigorúan betiltották. Az emberiség teljesen megbokrosodott — ha így nem boldogulunk, hivatalosan is visszatérünk a kínzásokhoz.

SZAJETÁN (a fejéhez kap) Munka, munka, munka! Akármilyen, csak legyen! Jaj, istenem! Vagyis — jaj, már semmit sem tudok. Úgy fájnak ettől a kényszerlustalkodástól a zsigereim, mintha a munkaéhség tüzzel égetné egész bensőmet. Talán rosszul mondtam? De mit tegyek? Mit tegyek?

I. SEGÉD A legszebb lotyót sem kívánhattam soha annyira, mint most a számlikat meg a szerszámokat. Én alighanem megveszek! Banális dolog, a kutya-fáját. Hogy mit lehet a börtönnel csinálni az emberből. Úgy átváltoztam, mint egy Wilde vagy Verlaine, csak hogy holmi megtérés nélkül — oh, oh!

II. SEGÉD Most én : adjatok munkát, mert megbolondulok, és akkor mi lesz? Akármint : babacipőt, műál-

latokra patát, képzelt topánkát sosevolt Hamupipókéknek! Oh — dolgozni — micsoda boldogság volt! És nem becsültük meg, amikor dűskáltunk benne. Ah, az istenért, túl nagy kin ez nekünk, akiknek az-előtt is kevesünk volt. Kati, hol vagy? És már soha többé?!

SZAJETÁN Hallgassatok, fiúk. A legmélyebb intuicióm azt súgja, hogy nem lesz olyan hosszú az ő uralkodásuk: valaminek történnie kell és valamikor ...

A Fegyőr ráveti magát az I. Segédre, és kivonszolja balra, kiáltozása és tiltakozása ellenére; Szajetán tovább mondja a magját, mintha mi sem történt volna

Nem birom elhinni, hogy egy ilyen szörnyű erő, mint a mienk, tehetetlenül rohadjon el.

II. SEGÉD De hányan nem hitték már el és elrohadtak. Szörnyű az élet.

SZAJETÁN Banalításokat mondasz, kedvesem.

II. SEGÉD Banalításokat! A legnagyobb igazságok is banálisak. Már semmiféle szenzációt nem áshatunk elő saját magunkból, a zsigereinkből. Programszerű dologtalanságban halálra unatkozni, miközben negyven bikanak való táplálékot kapunk. Förtelme! Kee öreg, de én üvöltöni szeretnék, és előbb-utóbb halálra üvöltöm magam. Pedig olyan szép lehetne az élet, olyan rémesen fájtós : egész napi embertelen munka után Katival felhajtani egy-egy korsó sört ...

Scurvy fölmeleg a katedrára, a bal felső ajtón jön be SCURVY

(vörös tógába és birtumba öltözve, énekel)

Fölhajtotta sörét Mahátma, és jól lett tőle máris.
És attól fogva mindig jó lesz, ha „ott” nem is, talán „itt”!

Ujjával a földre mutat. Fegyőr bedobja az I. Segédet. Scurvynek egy nagyon csinos, fiatal Fegyőrmő, köténykében a munderkáján, reggelit hoz a katedrára. Scurvy sört iszik egy nagy krigliből

II. SEGÉD Már itt a mi egyetlen vigaszunk, a mi kínzónk, a mi jötevőnk. Ha ő nem volna, csakugyan megveszne az ember. Érted-e, emberiség, legjobb fiainak e rendkívüli mélyre sülyedését, hogy hóhéranak látása válik egyetlen kulturális szórakozásává, mégpedig a nemesebb fajtaból, mert ezen kívül alighanem mi ketten -- mert a majszter nem — hihi — undorodom a saját nevetésemtől, mert olyan, mint egy erőtlen csámcsingós sirása a csutkákkal, esik-kekkel, hajhulladékokkal, bőrkékekkel és üres konzerv-dobozokkal teli szemétdomb felett --- szép kis gyűjtemény vagyunk.

SZAJETÁN Hallgass, ne fedd el undorító sebeidet kínzómasterünk előtt! Ó ettől dagad, és hizik a mája.

A Fegyőr az órájára néz --- a II. Segédre veti magát, és jagatása és ellenállása ellenére kivonszolja az ajtón

II. SEGÉD (a kivonszolás kurta szünetének pillanatában) Ó, kínok kínja! hogy egy csöpp kis másodpercig se csinálhassa az ember azt, amit szeretne! Mit jelent ehhez képest a munka kényszere...

SCURVY (rimbe, a „szeretné”-hez) He, he! Én jobban szenvedek, mert egyáltalán nem tudom, ki vagyok, amióta kezemben van a politikai hatalom. Az igazságszolgáltatás csak a legémelyítőbb, demokratikus, kispolgári köztársaságokban volt valóban független, amikor semmi társadalmilag fontos dolog nem történt, amikor nem volt semmiféle aktuális átalakulás, amikor (kétségbeesett hangon) egyszerűen bűzös álló-víz, mocsár volt. Ó, ha nyílt politikai ezerevicsajkát lehetne rendezni, mindennemű bíróságtól függetlenül!

SZAJETÁN Csak a nagy társadalmi eszmék indokolják az ilyen intézményeket és az igazságszolgáltatás dualizmusát. A tőkekoncentráció néhány megszállottja jóllakott vagy elrontott gyomra nevében ez egyszerűen disznóság lesz.

SCURVY (elgondolkozva) Nem tudom, hogy a diktatúra által létrehozott gyáva kukac típusa vagyok-e,

vagy az „Elszánt Fiúk” képében megnyilvánuló fasizmus őszinte híve? A vérmesség önmagában! Istenem! Mit csináltam én magamból! A liberalizmus — guano, a legrosszabb hazugság. Istenem, istenem! — az egész lényem gumiból van, amit valami ismeretlen dologra húznak rá. Mikor pattanok el végre? Így nem lehet, nem szabad élni, és mégis így él az ember — ez rettenetes.

SZAJETÁN Ó nekünk itt szándékosan demonstrálja a kinlódást, hogy mutassa nekünk, hogyan lehet szépen kinlódni az úgynevezett valóságos problémák miatt, ott kinn, szabadon, ahol van munka csóstitól, ahol van fehérrép és van napsugár. Hej, hej! államügyészem, az az érzésem, hogy csakhamar szántani fog valaki a fejeddel. Talán én leszek az — ha, ha, ha!

SCURVY Elegen van ezekből, vagyis a Wyspianski utáni nyomorúságos epigonok építményeinek verstákolmányából. Kihalt a látnokköltők faja, és ti nem támasztjátok fel és nem nemzitek újra, még ha Wyspianski ama hírneves „mezítlásos fehérrépet” — ezt idézőjelben mondom — vennétek is feleségül...

I. SEGÉD (*félbeszakítja*) Ne emlegess mezítlásos fehérrépet, az isten szerelmére, mert már a pusztá gondolatára is elakad a lélegzetem ebben a börtönben!

SCURVY (*jóindulatúan, nyugodtan fejezi be*) ...és itt telepednétek meg, életfogytiglan, ami a mai ügymenet mellett egyáltalán nem lehetetlen. És a ti forradalmatok épp mondjuk, huszonnégy órával azután törhet ki, hogy eljövendő busásan megszolgált halálotok a nedves szalmán rohadástól: „sur la paille humide”, ahogy a franciák mondják — (*dúdol*) oh, franciák, vajh francia szavaink ragyogása érték nél-kül való? ...

Amazok szemmel láthatólag elsápadnak, és kitátják a szájukat, majd térdre hullnak

Hah — szemmel láthatólag elsápadtok, cicuskáim, s oly nevelésesen nagyra tátjátok a szátokat, hogy fájdalmat és gyönyört érzek — ez bizonyos típusok számára a legpompázatosabb érzelmi koktél, melyben a létezés reménytelenségét annak legmélyebb, vissza-hozhatatlan csodálatosságával együtt, a legmélyebben éli át az ember. (*Beesik, a Fegyörtől belökvé, a II. Segéd, és ő is térdre hull*) A forradalmak nem siet-nek — ők ráérnek, a személytelen bestiák ...

SZAJETÁN (*térden*) Eh, az efféle félmély fecsegés : maga se tudja, mit kotyog, s a többiek azt hiszik, hogy a legnagyobb bölcsességet.

I. SEGÉD (*elfehéřült ajakkal*) Nekem elfehéřülnek az ajkaim hitvány félelmemben. É-let-fogy-tiglan! Az *első szóttagokat külön-külön ejti ki, az utolsókat vadul elkukortítja*)

SZAJETÁN (*emberfeletti erőfeszítéssel visszaserzi önruralmát és föláll terdeléséből*) En pedig valóban emberfeletti erőfeszítéssel visszaserzem önruralmam. És én, tudom, hogy megérem, addig élek. S nekem van intuícióm és tempóm, tempo di pempo, mint valaki mondotta, a kurcsántlikas garázda nyamvadtát. En tudom, hogy halad a kor, és tudom azt is, hogy míg a nacionalizmus régebben ténylegesen szent dolog volt, és pedig speciálisan az elnyomott népeknél és azoknál, akik alulmaradtak, most viszont csapás, és ezt fogom mondani akkor is, ha kétszer olyan hosszúra nyújtánatok itt az életfogytiglanimat, és mindennapos képentörléssel ékesítenétek a szavak kimondásának órájában.

SCURVY Hogyhogy?

SZAJETÁN Ez még kérdezi, a szerencsétlen aszottköldökök: ez már pszeudoideácska, amit a tőke nemzet-közi disznósága koncentrációjának eszközeként már elhasználtak.

SCURVY Elég már ezekből az unalmas átkokból, s leg-főképpen ebből a banális ideológiából, mert jön a csihipuhi.

II. SEGÉD (*Szajetánhoz*) Hallgasson kee — kee öreg, azért mindent megengedhet magának, még a határtalan bátorságot is. De én — igen, én fiatal vagyok, igen : az vagyok és kész. Nekem lotyó kell, a fűzfánfűtyűlőjét! (*Tompán üvölt*)

SCURVY (*hivatalosan*) Ha valaki még egyszer lotyót emleget, a sőtéztárcába megy, istenuccse. A börtön szent hely, a törvényes büntetés helye, és nem szabad mocskos szóval beszennyezni, halálraítélt urak!

SZAJETÁN Íme tehát visszatérek az előző kérdéshez: a nacionalizmus már nem ad új kultúrát, mert kipuffogott már. És ennek ellenére minden országban hazaárulás specifikus antinacionalizmust termelni — épp annak ellenére, hogy a nacionalizmus a háborúk, a nemzetközi fegyverkezési konszernnek, a vámsorompók, a nyomor, a munkanélküliség és a válság oka. Es egyre tart ez a lidércnyomás, az emberiség gyalázatára, és én mondom: elborítja ezt a nyomorúságos, önmagára méltatlan, ostobán öngyilkos emberiséget!

SCURVY Én, tudja kee, valaha magam is ...

SZAJETÁN (*gúnyosan*) Valaha! Maguk mind valaha — most arról van szó, ami most van : hogy ne ama nacionalista államok formális ügyeinek elintézésére létesüljön egy szövetség, ami már kiindulásában lehetetlen a — bocsánat — kapitalista rendszerben, ha-nem a nacionalista önzés elleni harcra, és pedig felülről kiinduló harcra, azoktól a kiművelt elit emberfőktől kezdve, létesüljön. Egy azonban igaz: hogy akinek valamije van, arról nem mond le, azt csak a hűsával, a zsigereivel együtt lehet kitépni belőle. Az önkéntes egyének ritkák, mint a fehér holló, hát még mit mondjunk a csoportról, vagy pláne az osztályról. Az osztály osztály, és az marad az utolsó poloskája elpusztításáig — hah!

SCURVY (*egyenest irtóztatós fájdalommal*) Szajetán! SZAJETÁN Hisz a nyelvet senki se akarja a másikkal kitépni — a természetes módon tájegységekre oszló mesterséges nemzetek talán még kiszorítják magukból azt, amit úgyis mint olyanok nem termelnek ki, mert, hej! felülről rohadnak meg! — Érti az úr, Scurvy úr: akkor ez nem volna semmiféle hazaárulás, hanem szépséges, humanitárius idea lenne, ki-nek, hol és mi, kérdezem — vagy nem?

SCURVY Magának, Szajetán, helyén van az esze, azt meg kell adni. Egyetlen világszervezet volna akkor, egy főhatalom alatt, és az általános jólét a javak el-osztása művészetének elsajátítása által magától alakulna ki, és háborúkról szó se lehetne ...

SZAJETÁN (*kinyújtja fejéle mindkét kezét — most fordul hozzá először — eddig arccal ama kutya közönség felé fordulva beszélt*) Hát akkor, miért nem kezdi el maga? Hát azt hiszik maguk, hogy nekünk okvetlenül alulról kell forradalmat csinálnunk, még akkor is, amikor fölülről kompromisszumok nélkül megcsinálható volna? Ki-ki marad a maga helyén. Aki nem akar az új rendszerben dolgozni, annak golyót a fejébe, s az ellenkezőknek rögtön ki kell ütni a kezükből a fegyvert, megfosztva őket ezáltal az alárendeltjeiktől. Mit ér a zászlóaljparancsnok zászló-alj nélkül? Egyenruhás báb.

SCURVY (*tőprengve*) Hm, hm...

SZAJETÁN Egy dekrétum, egy második, egy harmadik és slussz. Hát akkor, ismétlem, miért nem kezdi el ezt saját maga, amikor kezében van a hatalom, mely trágyává rothad a kezében, kurafi, márpedig az alkotó villámok sokra lehetne. Ha ezt érti, miért nincs hozzá bátorsága? Sajnálja azt az ostoba, nyugodt kis életét, amely bármely tetszés szerinti alacsonyrendű teremtményben megvan valahol mélyen? Arra kutya közönségre való tekintettel, a népszerűség kedvéért, vagy mi? Ó, ha volnának felsőbb hatalmak, imádkoznák hozzájuk, hogy világosítsák meg ezt a hochexploxiv hatalom-bombát, hogy tudatosan, a saját akaratából robbanjon fel. Ha van egy felvilágosító társulat az anyaság tudatos vállalásának propagálására, miért nincs olyan intézmény, mely az állam-férfiakat világosítaná fel az „emberiség” szó helyes jelentéséről és a történelmi pillanatok jellegéről! Mi-ért csak szürke sakkfigurák valamilyen provincionális idea vagy intrika szolgálatában, melynek a forrása vagy inkább az izzapos feneke a nemzetközi finánc-tőke undorító, meddő, immáron nem nélküli po-

lipja, a bárdolatlanság vagy svihákság tiszta formájának konszernje, ésatöbbi, ésatöbbi. Miért nem csinálja ezt meg, amikor a kezében van a hatalom? Miért nem?

SCURVY Ez nem olyan egyszerű, nem cher Sayetang !

SZAJETÁN Mert tőlük kapta ezt a hatalmat és fél öellenük felhasználni, túlzott becsületességéből. Már-pedig ez, uram, magasabb rendű machiavellizmus volna, éspedig a legmagasabb ideál : % egész emberiség nevében. Miért vár, mint az az ostoba XIII. Alfonz vagy ama II. Lajos, az ősrégi, míg végül erőszakkal füstölik ki ebből a palotából és erről a katedrálról?

SCURVY (szomorúan, ironikusan) Hogy magának, Szajetán, hagyjak tennivalót. Ha önként visszavonulnék, elveszítené hősi helyét a világtörténelemben : épp-olyan munkanélküli lenne, mint a látnok költők és messzianisták, Lengyelország szinte hivatalosan úgy-nevezett „kitörése” után. Nincs emberiség, csak, kukacok vannak a sajtban, mely maga is egy halom kukac.

SZAJETÁN Buta tréfák: nem méltók Püföldi Rugó jobb lábujjkörme bal feléhez sem.

SCURVY (nyugodtan) Mint csaknem életfogytiglanra itélt foglyot, nem büntethetem meg külön, ráadásul, Szajetán, joga van büntetlenül sértegetni engem, de valóságos és nem arisztokratikus. értelemben vett parasztság, ha él ezzel a jogával. Nem veretem meg, csak ijesztésül mondok ilyet, én humánus vagyok.

SZAJETÁN (elszégyelli magát) Bocsnátáért esedezem, Scurvy úr! Nem teszem többet.

SCURVY No jó, jó — mondja tovább. Azért mondtam ezt, hogy ne érezzen közöttünk távolságot.

SZAJETÁN A gyermekekhez és az egyszerű emberekhez soha nem szabad, mint mondani szokás, leereszkedni. Rögtön észreveszik, és csak sérti őket az ilyesmi.

SCURVY (kissé türelmetlen lesz; közben az órájára néz) No jó, jó, beszéljen már.

SZAJETÁN Íme tehát, Scurvy úr, egyedülálló ez a pillanat, ahogy a szeretők mondják egymásnak a szerelmesregényekben, szerencsére kihalt már az a fajta. Még soha nem beszéltek egymással szemtől szembe annak a két alapvető hatalmasságnak a képviselői, mely a minden fajban meglévő két alapvető áram-latot reprezentálja: az individuomot és a genust. Pokolian bonyolult dolog ez: mert az egyén a faj, sőt néha a faj egy darabkája helyett lép fel, ha eljön az az idő, amikor épp az a darabka hivatott reprezentálni az egész genust, melynek nevében az umsturcot végre kell hajtani — megértette?

SCURVY Micsoda történelmi metafizika! No de, Szajetán, a fajnak az a „darabkája” lesz arra hivatott, ahogy maga kifejezte magát, melynek anyagilag rosszul megy. És az államhatalom nélkül nem lenne emberiség a szó mai értelmében, melyben maga a maga szabadságheccit művelhetné (örült nyomatékka), és saját magát, mint individuomot, a leglényegesebben — ezt maximális nyomatékka mondom — ki-élhetné benne. Ez itt a lényeges pont, itt egy kicsit igazuk van a grófoknak, a kutyáimendüket. A cselekvéshez pedig egy kicsit ostobának kell lenni, olyan beszűkültnek, tudja kee. Egy igazán okos pacák nem szánja rá magát a cselekvésre: a saját köldökének a szemléletébe merül és kész. Es én ezt maguktól, ezeket a szellemi javaikat, elvenni nem akarom. Én látom az élet és, az emberi lelkek legtitkosabb fonákjait is.

SZAJETÁN Az ilyen rühes, negatív értelemben vett államügyszí — ne hányja-vesse magát rögtön úgy, mint a hal — szakértelem, amiben a szakértő mindenkit csak különféle disznóknak tart, s végeredményben saját magát is, nem jelenti az élet igazi ismeretét. Különb talán van benne igazság is, de úgy van vele, mint azzal a sekélyes elvvel, hogy még az altruizmus is egoizmus — itt olyan alapvető dolgokat érintünk, mint azt, hogy a létezés az egyéni létezés és annak sokasága nélkül elképzelhetetlen. De térjünk vissza az előzőhöz, noha a mai elhülyült közönség okád a kissé túl hosszú és valamennyire oko-

sabb beszélgetésektől. Gondolja csak meg jobban, igazán : menjen ki elsőnek a front elé, és szüntesse meg az összes nemzetek közti sorompókat, s felvirrad az emberiség aranykora : ez banalitás ; amit a nemzeti kultúrának kellett adnia, azt meg is adta — minek élünk rothadó tetemének súlyától földre döntve? Minek, kérdezem. Hisz maga nem hisz az emberiség, a mostani formájában létező emberiség jövőjében, ugyebár?

SCURVY Szajetán, Szajetán! Hát arra kellett bizonyos ichtioszauruszok agykerge a jurában és. a triászban, hogy ilyen sugárzó és ugyanakkor förtelmes valami jöjjön létre, mint az emberi nem?

SZAJETÁN Ne térj ki a válaszadás elől! Mi tart viszsza? Hisz nyíltan hazudsz. Tisztán látom ezt, én mondom, intuitive: nem vagy a hódító nacionalizmus be-szűkült agyú fanatikusa, hogy már ultrafinoman fejzem ki magam.

SCURVY (kitérően, de azért kétségbeesetten, a fene egye meg) El se tudja képzelni, micsoda tragédia... SZAJETÁN Ez itt a tragédiatáliáival akar szédíteni engem! Az enyém igazi tragédia! Én látom az egész emberiség végső igazságát, és azáltal, hogy látom, a személyes életem a legsötétebb, szinte kloakaszerű lidércnyomásként folyik, míg maguk dűskálnak a lotyókban és a majonézekben.

MINDKÉT SEGÉD (ordít) Haaaaa ! Haaaaa !

SCURVY Lotyó majonézben ! Hogy mit ki nem talál egy ilyen szerencsétlen ! Ki kell próbálnom ! SZAJETÁN Válaszolj, a szukamindenedet, mert a milliók bennem egyesült akarátának a fluidumával meg-bénítom a lelkiismereted középpontját.

SCURVY Ihletett aggastyán — felettébb ritka dolog manapság.

SZAJETÁN Hej, hej, államügyszí úr; úgy látom, nem-sokára megbánja ezeket az olcsó szavait!

SCURVY (elkomolyodik és zavarba jön) Szajetán, nem látja, hogy lepezem maga előtt reális helyzetem borzalmas tragédiáját és egyenest rémséges belső ürességemet? Az úgynevezett Irina Vszjevoldovna-problémán kívül nincs bennem a szó szoros értelmében semmi, egy sosevolt rák kiüresedett héja vagyok. Witkacy, az a zakopanei kontár tollforgató rá akart beszélni, hogy foglalkozzam filozófiával, és még ezt se tudtam megtenni. Ha Irina egyszer abbahagyja a gyöttrésemet, egyszerűen megszűnök létezni, és kénytelen leszek csak megszokásból élni . . .

SZAJETÁN És falni azokat az árticsókákat, szinte asztrális mártásokban, miközben mi itt percenként hat tetvet fogunk, egyáltalán nem alszunk a folytonos viszketetéstől, télen fagyoskodunk, s nyáron fuldoklunk a hőségtől a csaknem transzcendens bűzben és összes érzeikeink állandó mindenfelőli ingereltségé-ben, mely az örjögésig, fajul, gyűlöletben, irigység-ben és féltékenységben, szinte szavakkal kifejezhetetlen fokon, csak egy dőfessel... (Kézmozdulatot tesz)

SCURVY Elég erről, mert megfulladok, akár egy fiatal kacsa — mert én tudom, mit beszélek — á bout de mes, forces vitales. Tudni akarod, te ökör, miért nem visszakozhatom? — Épp azért, mert azt kell ennem, amit kell, és amire tanítottak; mert rendszeren kell mosakodnom, manikűrözködnöm, puha ágyban aludnom és nem bűzlenem, ahogy ti; színházba kell járnom, és jó nő kell nekem, ellenszerű világ minden poklának győgszeme ellen, az ellen a... (Két öklével fenyegetőzik, előbb jobbra, azután balra) Még az én hatalmam és a kínzások se tudják szétzúzni, mert ő szereti ezt, épp ezt szereti, a rühes belü szajhája, és én, miközben nem élvezhetek semmit — mert az erőszaktól undorodom, ahogy a káplár a svábbogártól — mindazzal, amit tehetek, csak még nagyobb gyönyörűséget szerzek neki... (A „csak”-tól kezdve szinte bariton hangon énekel)

SZAJETÁN Íme, ezek a minket kormányzó emberek tényleges problémái, valójában lényeges problémái. Olyan förtelen ez, melyre a szó szoros értelmében nincs megfelelő szó. Egy ilyen úr egész tevékenysége látszatra csak az államért, az eszméért, az emberiségért folyik — valójában azok a „hivatalon ki-

vüli órák" a fontosak — ezt idézőjelben mondom —, amikor az ember magamagáért nyilatkozik meg...

SCURVY Hallgass — nem érted a bensőmben küzdő ellentétes erők borzalmas konfliktusát. Én mint miniszter, tudatosan hazudok, én meggyőződés nélkül akasztok, hogy azokat az árticsókákat ehessem, meg az ördögien ízletes Mexikói-öbölből halászott tinta-halakat — igen, hazudnom kell és én mondom neked, hogy ma a bandánk kilencvennyolc százaléka — a Központi Statisztikai Hivatal számítása szerint — mert a statisztika ma a minden, a fizikában is, és, ami a legfontosabb, a monadologikus metafizikában is, az élő anyag primátusával egyetemben — tehát a bandánk kilencvennyolc százaléka meggyőződés nélkül csinálja ugyanezt, csak hogy fenntartsa a rothadó osztály maradványait, s hogy ez az osztály milyen egyénekből áll, akarod tudni? — közönséges zsuiszszőrökből, akik valamilyen többé vagy kevésbé ha-zug eszmék leplével takaróznak. Most csak ti vagy-tok emberek, ezt mindenki tudja. De csak azért, mert a túlsó parton vagytok; mihelyt átléptek a határvonalat, ugyanolyanok lesznek, mint mi.

SZAJETÁN *(lelkesen)* Soha-sohasem! *(Scurvy gúnyosan nevet)* Mi kompromisszum nélküli emberiséget teremtünk. A Szovjet-Oroszország csak egy hősi próbálkozás — ilyen is jó, egy kis szigetként az ellenséges óceánban. De mi egy csapásra olyan emberiséget teremtünk, amilyen azután végig lesz, míg ki nem huny a nap, míg a hullófajtánk végképp ki nem vész a mi édes szent földcskénk teljes kihülte után.

SCURVY Mindig kell valami izléstelenséget mondania: a csöcselék soha nem tanulja meg a tapintatot és a mértéktartást. *(Kiabál)* A piszoárba vele!

Kivonszolják az I. Segédet a piszoárba

SZAJETÁN És te talán mértéket tartasz, amikor órá gondolsz — te disznó?!

Az államügyész berzenkedik és dül-fül.

SCURVY Berzenkedtem és dültam-fültam, de máris jobban érzem magam. *(Csönget egy kézi csengővel; beront az órség kétfelől a cölöpkorlát mögül)* Ide azt az Irina Tmutarakanszkát, szembesítésre! Hogy mi-ért nevezem így? Nem tudom. Ez nem szellemesség, ez különös szürrealisztikus szükségszerűség az önkényességben.

SZAJETÁN Mivel foglalkozik ez a szörnyeteg? — a tőkés baromságok belső finomságaival — ime ez az ő úgynevezett intellektuális életük, az irodákban és budoároknak töltött fel előttünk — az ilyen nyámnymkodás ...

SCURVY Ti nem értitek, kicsoda varázsa van a bár-miben való szakértelemnek az olyan meddő impotenseknél, mint én — létünk indokolásának gyönyöre szakadékként tárul fel előttünk — az ilyen nyámnymkodás ...

SZAJETÁN Hagyja már abba, az isten megáldja, Scurvy úr. Istenem, istenem — csak gépiesen mondom ezt. Ó, napjaim üressége! Mivel is tölthetem ki?! A beszélgetés ezzel a megtestesült hazugsággal *(az államügyészre mutat)* valóságos mennyországnak tűnik a cellabeli kényszertelenséghez és magányhoz képest. Ó, mennyire relatív minden! Ó, bárcsak ne változnék meg annyira, hogy saját magamat ne tudjam fölismerni! Ki leszek három nap múlva, két hét múlva, három év múlva... évek, évek... *(Térdre rogy és sír)*

A Fegyőrök bevezetik a Hercegnőt a jobb oldali kompartmentbe, ledobják a sámlik közé és kimennek. A Hercegnő olyan bájos a fegyencruhájában, mint egy fiatal gimnazista lány

SCURVY *(hidegen)* Tessék dolgozni!

A Hercegnő konokul hallgat, s nagyon gyámoltalanul, egyenest kísérteties belső tiltakozással lát a cipőcsináláshoz

Nono, csak sírás és görcsök nélkül, ne hagyja abba. Érdekes volt a beszélgetés, ez tény.

A Fegyőrök belövik az I. Segédet

HERCEGNŐ Egyenest kísértetiesen tiltakozik bennem minden a cipőcsinálás ellen, és mégis kéjes gyönyörűséget érzek. Minden kéjjé változik bennem. En már ilyen furcsa vagyok. *(Büszkén)* Ön mindig minden „izét” csak a tiszta dialektika kedvéért. Az ön számára a fogalmak megfelelői — az smafu, ahogy a lengyelek mondják. Önt csak a fogalmak egymás közötti kapcsolatai érdeklik. *(Sír)*

SCURVY Például az ön teste fogalmának kapcsolata az ön hasonlító nyújthatóságomnak a fogalmával — hi-hi-ha-ha! *(Hiszterikusán nevet, egy kicsit zokog és ismét Szajetánhoz szól, aki épp abba-hagyta a sírást — tehát volt egy pillanat, amikor mind a hárman sírtak! — még a segédek is szípoztak)* Engem mindabban, amit ti mondtok, az idege-sít, hogy ti nyíltan egyedül csak a hasatok kedvéért csináljátok mindezt — oh, micsoda banalitás! Nekünk eszméink vannak.

SZAJETÁN Okádok már ettől a beszélgetéstől, mert olyan közönséges, mint egy káprázatos káplár capri-beli gondolatai — ez a szellemtelen szellemesség közvetlenül kifejezi ennek az állapotnak a förtelmességét. Azért vannak eszmétek, mert telizabáltatok magatokat, ráértek.

HERCEGNŐ *(cipőcsinálás közben)* Igen — á, igen — á, igen ...

SCURVY Megrémít, hogy a ti materializmustok olyan lapos, minta galandféreg. Es mi lesz azután, azután, azután... És irigyellek benneteket, a megőrülésig, azért, hogy megmondhatjátok az igazat és, ami még fontosabb, közvetlenül érzékelhetitek. Az emberiség, mely fölfalja magamagát, a farkánál kezdve, mint a jövő kísérlete: megrémít.

SZAJETÁN Te magad, cicuskám, egyedül csak a saját hasadat és a hozzád hasonlók hasát védelmezed — egyszerűen fáj neked ez a banalitás, akár a végbélbe dugott tüzes vas. Mi bezzeg, ha majd eleget teszünk a hasunknak, új életet fogunk teremteni — vajon mély hit-e ez vagy fedezet nélküli frázis? A kultúra visszasszorítása a szellemi emelkedettség elvesztése nélkül — ime, ez a mi eszménk. És akkor lehet el-kezdeni, ha ledöntöttük a nemzeti sorompókat és ha-tárköveket.

SCURVY Ebben én nem hiszek — már megbocsáss, Szajetán, bár lehetséges, hogy én magam ezt mondtam egy pillanattal ezelőtt. De... *(Némi gondolkodás után)* Igen, én beismerem: mi nem tudunk csak úgy önként lemondani az életstandardunkról, ez a legnehezebb. Néhány szent megcsinálta ezt, de senki se tudja pontosan, milyen pokoli gyönyörűségük származott ebből más síkon.

SZAJETÁN Kompenzálni kell valamivel. De meg hány szent szenvedett embertelenül élete végéig becsület-beli ambícióból vagy egy szervezet nyomására...

SCURVY Várjon csak — hadd gondolkodjam —, hogy is mondta egykor Emil Breiter: ha senki sem törekednék magasabb standardra, akkor nem volna sem-mi : semmiféle kultúra, tudomány, művészet — az ós-közösség totemisztikus, kommunisztikus klánja maradt volna fenn, ha nincs ez a nevetséges rivalizálás, az államhatalom kezdeteként ...

SZAJETÁN Tudom: hatszáz halat fogni, míg az ellen-fél csak háromszázat, és például kétszázat visszadob-ni a tengerbe...

SCURVY Okos vagy, Szajetán, azt meg kell adni. Te-hát fennmaradt volna az ősi klán egészen, amíg a nap kihuny, és mi jött volna ki belőle? — Alaktalan, struktúrátlan klán, mely képtelen túlszárnyalni magát a társadalmi lét formáinak felsőbb régióiban. De az én kis hétköznapi napocskám, amit én, kis vidéki burzsujka, egyenest a semmiből csikartam ki magamnak, jogtudományi tanulmányaimmal, a gonosztevők törvényes gyilkolásának hosszú éveivel, mindenféle tudnivaló rettenetes bemagolásával csodálatos

szabad pillanataimban — az csak az enyém, és nem adom át önként soha senkinek. De másfelől már nem hiszek abban az új életben, amit ti fogtok állítólag megteremteni — íme ez az én tragédiám, föltartam világosan.

SZAJETÁN Füttyölök, kópók rá ! Határtalanok a lehetőségek, ha lehullanak a nemzetek közötti sorompók. Azok a gondolatok, melyek akkor jönnek majd lét-re, most, a mai jogtörténeti ismereteinkkel és fogalmaink nyomorúságos zürzavarával nem számíthatók ki.

SCURVY Nem szeretem, ha intellektuális befogadóképességét meghaladó spekulációkba bocsátkozik. Nincs megfelelő fogalomtára, hogy kifejezze velem. Nekem van fogalmi apparátusom ahhoz, hogy hazudjak. Ezt a tragédiát senki se foghatja fel! Szinte oly furcsa néha.

SZAJETÁN A tragédia ott kezdődik, ahol fáj a zsigerekben. Ezek a gondolatok nem jutnak el, állam-ügyész úr, a bolygóidegekig; csak az agykéreg szenved, fájdalommentesen, pompásan, a bűdös dögeje. Ez számunkra, a mi szemszögünkből, tiszta mulatság, ezek a te tragédiáid — kész gyönyörűség : lefeküdni este a lotyók és az árticsókák után az ágyacskába, olvasgatni, elgondolkozni mindenféle badarságról és elaludni, örvendezve annak, hogy az ember olyan érdekes úr valamilyen cupfos cefre számára. Ó, bárcsak én is elmulathatnék egy ilyen tragédiával! Istenem, micsoda emberfeletti boldogság lenne! Micsoda boldogság — ha a zsigereim csak egy pillanatra is nem fájnának magamért és az egész emberiségért — ó, hej ! *(Összetekeredik a fájdalomtól)*

A Hercegnő kéjesen nevet

SCURVY *(a Hercegnőhöz)* Ne neved, te majom, olyan kéjesen, mert megrepedek. *(Szajetánhoz, nyomatékka)* Ez az, „amit be kellene bizonyítani : hogy neked az egész emberiségért fáj. Hátha nincsenek is egyáltalán ilyen esetek? *(A súlyos hallgatás nagyon sokáig tart; Scurvy a háttér csendjében beszél, melyben [sic!] a rádióból távoli tangót hallani)* Ez dancing a londoni „Savoy” szállodában. Ott igazán mulatnak. Engedje meg, hogy egy pillanatra kiszaladjak — én

ember vagyok. *(Kiszalad balra)*

SZAJETÁN Egy ilyen mindent akkor csinál, amikor kedve tartja — bezzeg mi...

HERCEGNŐ Csitt! — ne nevetessenek. Az ötleteikkel valósággal csiklandozzák az agyvelőmet.

SZAJETÁN *(hirtelen elérzékenyül)* Édes galambocskám! Te nem is tudod, milyen boldog vagy, hogy dolgoz-hatsz! Hogy kíváncznak a munka után a mi bűdös mirigyeink és ujjaink, hogy feszül bennünk minden a mi egyetlen vigasztalónk felé, a megrepedésig. És nincs itt semmi. Csak bámuld a szürke és érdes fa-lat, és bolondulj meg, ha akarsz. Úgy csúsznak-másznak a gondolatok, mint a poloskák az ágyban. És a fájó zsigereink megdagadnak az unalomtól, mely akkora, mint a Gaurizankár hegye, és bűdös, mint a Cloica Maxima, mint a Mount Excrement Myrke Bulldog fantasztikus regényében — az unalomtól, mely fáj, mint egy fekély, mint egy kárbunkulus — me-gint nem találom a szavakat, a kutyamindenit, és olyan erős a beszélhetnékem, mint minden más kellhetnékem. Eh, mit fecsegek; úgyse érti senki. Már a szó előtti kulimász sincs meg a fejemben. És minek fejezzek ki itt bármit, egyáltalán? minek ordítsak és zokogjak, minek hasogassam a zsigereimet, egyenesen és visszafelé? Minek? minek? minek? Ugye borzalmas szó ez a „minek”? Ez a legfájóbb semmiség megtestesülése — tehát minek? Amikor nincs munka, és nem is lehet ebből semmi. *(Odakúszik a rácshoz; a Hercegnőhöz)* Kegyelmes asszonyom: édes, egyetlen gyönyörűséges, transzcendentális cicuskám, metempszychikus istenborja, istenföldi és oly gyönyörű, oly elmés és fogékony, mint egy egerke, vagy mi — te nem is tudod, milyen boldog vagy, hogy dolgozhatsz! — ez az élőlény egyetlen mentsége ^{rés} indokolása mindennemű korlátozottságaink nyomorában, az idő térbeliektől kezdve.

HERCEGNŐ A munka metafizikálódása e problémakör átmeneti időszaka. Az egyiptomi nagyuraknak nem volt szükségük rá, ahogy a jövő embereinek sem lesz rá szükségük. Ez üvöltve áhiítja a munkát, mely engem kétszeresen is, szellemileg is, testileg is, össze-tör. Íme mindennek a relativitása — ez annak az Einsteinnek a befolyása — én már régóta ...

I. SEGÉD Deissen ez szégyen, azt a bűdös kutyagumi-ját! Ez afféle értelmiségi maszlag! Iszen azt én már tudom, hogy a fizikában meglévő relativitáselmélet-nek nincs semmi köze az etika és az esztétika és a dialektika meg a többi relativitásához! — ence-cence, tramda-lambda ! Nem is beszélek többet, csak okádhátnékom van ettől a szócsépléstől. Hej, hej ! Szajetán — nem jártatjuk fölösleges dolgokról a szánkat — úgy mondtuk annak idején, és most mi van? Annyi fölösleges dologról járt a szánk, és végül is ki-ügyeskedték, hogy olyan oldaláról nézzük a munkát, hogy csuda vonzó lett, akár a városvégi cemeve vasárnap. Azért mondtam ilyen hasonlatot, mert a nagy-világi igazán szép kisasszonyokra én még csak nem is reagálok, tudják keetek, nemileg egyáltalán — túl szépek, azt a lekenyerezett lukaszukájukat — túl szépek ^{rés} túl hoz-zá-fér-he-tet-le-nek! *(Kétségbeesetten hajtogatja)* És ugyanígy kívánok cipőt csinálni, ahogy az egyszerű, ordináré lotyókat kívánom ! *(Örült nyugodtan)* Adjatok munkát, mert baj lesz! *(Borzalmas rezignáltsággal)* De kit, mit érdekel ez? Ezt egyenesen borzalmas rezignáltsággal mondom, amit ma senki meg nem érthet.

SCURVY *(énekel a színpal mögött)*

Meguntam már a fammdömondokat,
közönséges lotyókat kívánok szörnnyűmód:
egészen újfajta példányokat,
akikkel fúj-fúj mit csinálhatok!

A Hercegnő nagyon figyelmesen hallgatja

II. SEGÉD *(az I. Segédhez)* Nem beszélhetsz úgy a társadalomhoz, ahogy az anyádhoz, és nem imádkozhatsz hozzá, mert nem ért meg, és ráadásul már farba is rüg a gyermeki törleszkedésedért — hej ! SZAJETÁN Ne mondjátok ezt a „hej”-t, ne használjátok, „az isten szerelmére! Ne idézzétek fel az örökre tovatűnt időket, mert megszakadnak a zsigereim olyannyira ocsmány és nem esztétikus bánatomban, hogy borzalmasan szégyellem magam, és úgy undorodom magamtól, mintha élő svábbogár volnék a saját számban. Hej, hej !

Scurvy felszalad a katedrára, és valahogy furcsán gombolkozik be — gombolja be a zakóját meg amazt — és a kezét dörzsöli. A Hercegnő nagyon fürkészőn, szinte tüntetően figyel.

SCURVY Kutya hideg van ezekben az itteni vécékben, majd megfagy az ember. Ma ezek után különösen fognak nekem ízleni a rostonsült mexikói tintahalak. *(Tangó a távolból)* Előzetesen pedig jégpályára megyek muzsikaszó mellett. *(Beleszabol a levegőbe)* Borzalmas bűz van — ezeknek a lelke rohad az undorító, döglött lekvárrá bomlasztó tétlenségükben.

HERCEGNŐ *(munkához lát)* Ez szadizmus, — ez az én szférám, ezek az én térségeim.

SCURVY *(hisztérikusan)* Jaj, már unom ezt, az ördög-bel! Ha ilyenek lesztek, fölakasztatlak mindnyájatokat bírói ítélet nélkül! Mire jó a hatalmam? Mi? Ez első osztályú sportteljesítmény volna. Ó, hatalom, mily szédítőek, igen : szédítőek és kábító illatúak a te kísértéseid.

HERCEGNŐ *(abbahagyja a cipőkészítést)* Tudod, Scurvy, szegény kis maflincs Scurvinka: csak most kezdesz nekem igazán tetszeni. Mindenem át kell mennem az életben, meg kell ismernem a lélek legrosszabb, poloskás oduit és a feneketlen holdas éjszakák kristálytiszta csúcsait ...

SCURVY Micsoda kutya stílus — botrány... HERCEGNŐ *(egy csöppet sem zavartatja magát)* Mint igazi arisztokratát, semmivel sem lehet engem elri-

asztani — ez a mi pompás sajtáságunk. Íme, át kell esnem rajtad, mert az életem különben nem lesz teljesleges. És azután, amikor majd ők ültetnek le téged (a bal kezében tartott cipővel a suszterekre mutat), és a tömlőben fogsz rohadni, utánam vágyakozva — igen, utánam : valaki után vágyakozni, épp ez a lényeg — még a Langrodinál elfogyasztott korsó sör és szendvicsek után, én odaadom magam Szajetának, hatalma tetőfokán, és azután ezeknek a csodálatos büdös kölyköknek — ezeknek, ezeknek a nem evilágbeli suszterkontároknak — hej, o-hej ! És akkor leszek végre, ah, igazán boldog, amikor te az életedet adnád a ruhám szegélyéért és egy fél liter zywieci sörért.

SCURVY (vágtyól dermedten) Valósággal megdermedtem a förtelmes utalattal kevert pokoli vágtyól. Tény-legesen olyan vagyok, mint egy teli pohár : moccanni se merek, hogy ki ne csurranjak. Kidülled a szemem. Megdagad mindenem, akár a saláta. s olyan az agyam, mint a túlvilági sebek gennyébe itatott vatta. Ó, feneketlen vadságában elérhetetlen kísértés ! A törvényes hatalom nevében elkövetett első törvénytelenység! (Hirtelen felüvölt) Gyere ki a börtönből, te metafizikus majom! Lesz, ami lesz: egyszer életem-ben kiélvezem magam, még ha utána bele is dög-lenék a visszakívánásba, ahogy a des Esseintes herceg által tenyésztett gonosztevők Huysmansnál!

HERCEGNŐ Mi úgy beszélünk, ahogy a közönséges emberek, nem pedig az eszmékkel elvakított fanatikusok. A közönséges ember nem süllyeszti le jószántából az életstandardját, csak ha alaposan képen törlik. És te sem, szegény kis Scurvinkám. Még nem is be-szélék a dolog eszmei oldaláról, csak arról a hús-zsiger-alapozásáról, az elállatiasodott, szertecsiklandozott alapokról, melyeken úgy küszik-mászik az egyniségetek, mint a mérges kobra a dzsungelben.

SCURVY Nátatok, nőknél, másképp van ...

HERCEGNŐ Borzalmas a létezés, értsd meg végre. Csupán fajunk társadalmi léte kis, szeletkéjének fikciói teremtették meg a lét egésze értelmének fikció-ját. A fajok kölcsönös fellalásán múlik minden. A harcoló mikrobák egynisélyva teszi számukra lehetővé a létezését — ha nem lenne ez a harc, valamelyik faj néhány napon belül beborítaná saját magával — ha volna mit fálnia — a föld burkát, hatvan kilo-méter vastag rétegben.

SCURVY Oh, mégis milyen okos ez a nő! Az örületig felizgat. Gyere hozzám, most, így, ahogy most vagy, mosdatlanul, börtönhangulattal 'és szaggal átítatva.

HERCEGNŐ (főllál, nagy zajjal odavágja a cipőt, és valahogy furcsán elmerengve áll ott) Valahogy furcsán elmerengtem — asszony módra — én nem az agyammal gondolkodom, ó, nem, a legkevésbé sem. Az én szörnyetegem gondolkozik bennem helyettem. Talán mégse adom magam neked, Róbert, így jobb lesz : szörnyűbb, és számomra még kellemesebb is.

SCURVY Ó, nem ! — Most már nem teheted meg ! (Le-dobja a bíborszínű tógát) Most megvesznék. (A rács-hoz szalad, és lázasan kinyitja kulccsal az ajtót)

SZAJETÁN És ilyen dolgokkal, ilyen problémákkal foglalkozik ez a banda — eine ganz konceptionslose Bande — míg mi munka nélkül döglődünk. Nem létező gondolatcskák technikai kivitelezői — ez az ! Még nők se kellene nekem, csak .egyetlenegy, tiszta megkívánás tölt el: hogy akármit fabrikálhassak.

SEGÉDEK (kórusban) Minket is ! Minket is !

I. SEGÉD A gép problémáját pillanatnyilag mellőztük: a gép túlságosan banalizált, minden világos, s a futuristák megadták neki a kegyelemdöfést — brrrrr ... a „szerszámgép” szónak már hallatára is kilel a hideg!

II. SEGÉD A gép csak a kezek meghosszabbítása — olyan akromegália lett belőle, tudják keetek — vág-ni kell. Egy része megvan, egyébként meg lesz sem-misítve a mi kultúra-visszaszorító koncepcióinkban. A feltalálókat kihalálall büntetjük.

SZAJETÁN (hirtelen új idea kápráztatja el) Valósággal elkápráztat egy új idea bensőm mélyén ! Hej, fiúk: törjük szét ezt a hitvány, gyermeteg cölöpkorlá-

tot és lássunk munkához: dolgozzunk, mint az ördögök. Nosza, rajta! Cipőcsinaló dömping! Most vagy soha! Hej ! Hej !

I. SEGÉD De mi lesz aztán?

SZAJETÁN Legalább öt percig élvezünk tiz helyett, „mielőtt vasra vernek és megkínóznak bennünket. Egy életünk van, ne gondolkozzunk. A dolgozók erőszaka a munka felett — ó, — hej!!!

SEGÉDEK Nosza! Vagy — vagy! A szukamindenit! Rajta! Mit nekünk!

És más hasonló felkiáltások. Mindhárman nekiesnek, s egy szempillantás alatt szétverik a cölöpkorlátot és rá-vetik magukat, mint a kiéhezett vadak, a sámlikra, suszterszerszámokra, bőrkötegekre és cipőkre. Lázasan, bősziúten kezdenek dolgozni. Közben Scurvy rádobja vörös tógáját a Hercegnő fegyencruhájára — melyben rendkívül csábosan néz ki — és csoportot képeznek a katedrán. Scurvy ölelő karjaiban tartja őt. Szerelmeskednek

SCURVY (gyöngéden) Édes kis államügyészem: ma halálra csókollak.

HERCEGNŐ (a suszterek szuszogása közben) Förtelmen lehet az erotikád, erről a viccedről itélve. Legalább hallgass — szeretem, ha ez úgy zajlik le, mint a hím elaljasulásának hallgatag, komor ceremóniája, teljes csendben — olyankor az örökkévalóságra figyelek.

SZAJETÁN (szuszogva) Ide — add azt a suszterfonalat — fűzd be — én itt így...

I. SEGÉD (szuszogva) Nesze — ide gyorsan — hej, cöveket — add a bőrt...

II. SEGÉD (szuszogva) Lelapítani ezt itt — így ni — szegecseld meg — varrd — verni — kenni — nyesni ...

A munkájuk kezd tébolyserű lenni

SCURVY (nyomatékkal) Nézd, kedvesem, túl lázasan dolgoznak. Van ebben valami rettenetes. Igazi nyomatékkal mondom ezt, valósággal hangsúlyozom. Egy új korszak kezdődik vagy mi az öreg ördög?!

HERCEGNŐ Csitt — nézzük — rettenetes ! Az imént én is abban a világban voltam. Te szabadítottál ki, kedvesem!

SZAJETÁN (feljűk fordítja fejét, gúnyosan) Túl lázasan dolgoznak! Abezián rózsája! Ezt te soha nem ér-tetted meg. Munka! (Vad megszállottsággal kalapál; amazok mindent kiráncigálnak egymás kezéből; ki-esik a kezűkből minden; tompán, lelkesen jajgatnak) Ó, munka, munka! Te végzed, de a béréd hun van? Félre vele! Ezek az ostoba jösversikék! Én realista vagyok. Ide vele — nesze — szög. Ó, szög, te furcsa cipőalji vendég, furcsaságotat ki becsüli fel? A munka furcsasága ! Van-e magasabb rendű furcsaság? — Figyelembé véve ez utóbbinak, mármint a munkának rémségesen közönséges voltát. üsd! Vágd! Nem apád! Szürd, varrd! Kalapáld! Készítsd a topánt! úgy várd a halált! Mindig ezek a kutya fenn-költ rímek, a szukamindenit!

II. SEGÉD Ide — verd rá — üsd — vágd — hajlítsd. Ide a cipőt! Ó, cipők, cipők, de szépek is vagytok! Cipős világok ! Becipőzzük, összedolgozzuk, teliszögecseljük az egész világot, mindegy. Akár börtön, akár nem, a munkának senki sem szegül ellen. A munka a legnagyobb csoda, a világok sokságának metafizikus egysége, az abszolútum. Halálra dolgozzuk magunkat, egészEn az örök életig — talán ! Ki tudja, mi van az ilyen munkának, mint a miénk, az alján!

I. SEGÉD. Reszket bennem minden, akár egy ezer ló-erős turbinában. Nem kell lotyó, nem kell sör — nem kell rádió, se mozi, se más szellemi pókháló! A munka önmagában — ez a legmagasabb cél — Arbeit an und für sich ! Fogd, nyomd, fűzd be a szurkosfonalat, varrd ! Cipők, cipők — létrejönnek, fel-merülnek a cipő előtti öslét semmiségéből, a cipő örök tiszta ideájából, mely az ideális, üres, százmil-lió csűr-ürességű mélységekben rejlik. Verd rá a vasat, verd — a megvasalt cipők nem szakadnak el — ez igazság, mégpedig abszolút. Annyi igazság van,

ahány cipő, és annyi cipőfogalom, amennyit az alef egy számszerűsége kitesz! Istenem, add, hogy így legyen mindvégig. Nem kell nekünk lotyó — Arbeit an sich — a szívbe egy stich! Nem kell egy sor se — senki az agyamat meg ne töltse. A májamból titkos boldogság csurog — akár a szurok. A kézi cipészde forr, mint a pokol, mely belőlünk mindent kinyomdokol — s nem jut elég cipő az egész világnak, egy világnyi lábnak hitvány ez a vers, de se baj : cipő születik, ihaj-csuhaj!

SCURVY Nézzék! új metafizikát teremtettek. Irénke, ez veszedelmes bomba: egy nem létező túlvilág új márkájú lövedéke. En, Irénkém, én most félek először életemben. Talán csakugyan egy új kor „hajnalodik fel” — ezt idézőjelenben mondom — igen: fel-hajnallik — „ifjú kor, hajnalodik fel ránk” — ahogy hajdan írták. *(Egészen elbambult)*

HERCEGNŐ Én csodálatosan kielégülök az ő csalóka örömmükkel a legnagyobb kínjukban — az ő kínjukban, nem az enyémben — ezzel az ő példátlan baromságukkal — úgy jóllakat, ahogy az erdőben a medvét a méz. Mi, két lényegében gonosztevő agy-velő, némi szorításban egyesülve, már szervek közvetítése nélkül...

SCURVY De nem lesz így, ugye nemcsak így lesz? Mi? — nem lesz? Minden lesz? Mondd, hogy igen, mondd, hogy igen, mert meghalok.

HERCEGNŐ Talán ma megismered egész semmiségemet — talán ...

Amazok folyvást morognak és szuszognak, szusszanás nélkül munkálkodván

SCURVY Nézd, egyre vadabban dolgoznak. Itt végre beteljesül valami igazán szörnyű dolog, amit a világ semmiféle közzgazdászai nem láttak előre. Nézd, édesem: én meghalok, ma már nem akarok rajtad kívül semmit.

HERCEGNŐ Azt így szokás mondani — csak ma kezdesz igazán élni. De kit érdekel ez? Érzem minden-nek a kicsinységét. Ah, ha betölthetném magammal a világot, és aztán akár dögöljek meg a kerítés tövében, rögtön utána.

SCURVY Művészi problémák — félre a formával és a tartalommal való rühes kielégületlenséggel, a vad vagy inkább elvadult munka, tiszta, ősi ösztönként kiválasztódba, amilyen a zabálási és a nemző ösztön. Meneküljünk innen, mert én egyszerűen meg-örülök.

HERCEGNŐ Nézz a szemembe.

SCURVY *(mintha egy gyerekhez beszélne)* De kedve-sem, fel kell tartóztatni ezt a munkaförgeteget minden áron, mert ez igazán rendkívüli, és ezek — ha elterjed ez a pszichózis — csakugyan lerombolják a világot, és megsemmisítenek minden mesterséges zsilipet, és kihúzzák az eszmedaganatok rothadt hullája alól szegény, elkorcsosult emberiséget, a majmok, disznók és csúszómászók, elődeink degenerált fajtáinak nevetségére.

HERCEGNŐ Mit fecsegsz, a fene egyen meg?

SCURVY Szerencsétlen, rettentően szerencsétlen ez a szegény emberiség! Mi a személyes nyomorúságunk és érzéseink értékesége felsőbbrendű tudatának az egyetlen másodpercére eliminálódtunk belőle, és eb-ben az egyetlen, soha vissza nem térő pillanatban egységet kell képezned velem, te rongy!! *(Megcsókolja a Hercegnőt, és füttyent az ujjain; Püföldi Rugó pribékjei berontanak, ugyanazok, akik az első felvonásban; élükön Szajetán fiával)* Vigyétek el őket! Helyezzétek el külön-külön a lustálkodóban! Ne engedjétek semmit se csinálni nekik! egy pissenésnyit sem, mert ez az emberiség legrosszabb, ismeretlen veszedelme. Arbeit an sich — iszonyúan hangzik! Semmiféle szerszámot ne adjatok nekik, értitek? még ha halálra üvöltének magukat, akkor sem.

A pribékek a suszterekre vetik magukat. Szörnyű küzdelem, melyben a pribékekre ráragad a munkakór, és ők is dolgozni kezdenek; egyszerűen „elsuszterolódnak”. Szajetán a fia karjaiba hullik, és együtt dolgoznak

Nézd, kincsecském, ez rettenetes! Elsuszterolódtak. Nincs többé gárdám. Ez kiárad a városra, és akkor Minden kaputt.

HERCEGNŐ Egészen megfélekedtél rólam ...

SCURVY Itt maga Püföldi Rugó sem segít — mintha valamilyen pokoli gépezet fogaskerekei kapták volna el a pribékjeit ... Ő maga is halálra dolgozza magát, végtelen mennyiségű papírköteget ír alá ...

HERCEGNŐ De hiszen ez pompás háttér a mi első és utolsó éjszakánkhoz! — A mi éjszakánk — szegény kis Scurvinkám! Di doman non c'é certezza! Holnap talán már az „övéké” leszek — ezt idéző-jelenben mondom, és te tömlőcben fogsz rohadni — te szegény, lerohasztott rohadék. De épp ezzel a gondolattal a bensődben, ezzel az utolsóságérzéssel, ma eléggé eszeveszett leszel ahhoz, hogy fölgyújts engem, mint a Lét nagy Teste föld alatti világainak nőtényegén felragyogó legnagyobb csillagot.

SCURVY Borzalmasan leégtem.

Amazok halandzsáznak, persze csak a szünetekben, ami-kor senki se beszél

SUSZTEREK ÉS PRIBÉKEK Nyomd, üsd, varrd, a szu-kamindenit; a cipő önmagában!

SZAJETÁN A cipő mint abszolút létező! Értitek-e, mily csodát hozott az idő? Milyen nagy szimbólum a cipő — minden ámitással szembeszegülő!

SCURVY *(a Hercegnőhöz)* Ez igen — egyáltalán nem olyan ostoba az az egész szimbolizmus, tudod-e? Es tudom, hogy elpusztulok, hogy elpusztulok, de nem mondom le a birtoklásodról. Csak ha meg tudnádak most rögtön, itt ebben a pillanatban, ölni. De olyan kár lenne, olyan kár ezért a testecskéért, ezért a szempárért, ezekért a lábacsákért — és ezekért a valószínűtlen pillanatokért.

HERCEGNŐ Gyere hát, a szukamindenedet. Ilyennek akarlak a magaménak, ezzel az önmagáért való munkával a háttérben.

HERCEGNŐ Honnan a fenéből jön ez a vörös fény?

Csakugyan vörös fény önti el a színpadot. Scurvy és a Hercegnő kiszaladnak jobbra. A munka örült iramban forr

HARMADIK FELVONÁS

Szín: mint az első felvonásbeli, csak függöny és ablakocskák nélkül. A szín eleje félkör alakban, planetárisformán zárul. Csak a fatörzs maradt meg, melyen jelzőlámpák (?) égnék, vörös és zöld fények. A padlón pompás szőnyeg. Háttul, alant távoli éjszakai tájkép: emberi fényecskek és telihold. Szajetán pompás színes slafrokban (kibodorított szakáll, szépen fésült haj) a színpad közepén áll, s a két segéd támogatja: mindkettő virágos pizsamában, csillogó választékkal, szépen megfésülve. Jobbra, kutya- vagy macskabőrbe öltözve (de teljes egészében a bőrben van, a feje kivételével, s a fején rózsaszín horgolt satyák kis csengővel), láncsal a fatörzshöz kötözve, összegömbölyödve, mint egy kutya, alszik Scurvy államügyész

I. SEGÉD *(förtelmes hímhangon énekel)*

Zeng bennem egy furcsa dal,
vérünk az, mely így dalol.
Csupa vadság, csupa bűz,
viszont forró, mint a tűz.
Ezért mindent szabad neki,
s megsiratják, úgy szeretik!

II. SEGÉD *(úgy énekel, mint az I. Segéd)*

Bíbor hab száll a fellegekre,
pucér fák táncolnak a szélben,
valami zeng lelkebben mélyen,
s nem emlékszem már két szemedre.

I. SEGÉD Kiére, kiére?

SZAJETÁN Jó, jó. Hagyjátok már a dalocskákat, mert mindjárt elhányom magam. Most mindent értek: tovaszáguld a belső élet, mint a lavina, mint az afrikai — okvetlenül afrikai — gazellák falkája mellettem. Átélek mindent minden időkért, én, a sir szélén tántorgó aggastyán. Gyorsított tanfolyamon is-

mertem meg az életemet teljes egészében. a hetedik életévemtől kezdve, és minden kavarog a fejemben. Nem hittem volna, hogy ilyen változások mehetnek végbe egy ilyen konzolidált emberben. mint én, tudják keetek, ilyen rövid idő alatt.

I. SEGÉD Hohó!

II. SEGÉD Hi-hi!

SZAJETÁN Az isten szerelmére, csak ne játsszátok itt az úgynevezett „új színház” mókáit, mert mindjárt itt előttetek lehányom a szőnyeget és kész. Vissza-térve az előzőhöz: kibírni a létezés megtebolyodás nélkül, értve ha csak egy kicsit is a lényegét, anélkül, hogy az ember vallással vagy társadalmiaskodással szédítse magát: ez csaknem emberfeletti feladat. Hogy a többitől ne is beszéljek! Olyan vagyok, mint a poloska, mely eleven burzsujvér helyett az eszmék málnaszörpének és a mindennapi hazugságok vitrioljának keverékétől részegedett le.

I. SEGÉD Hallgasson, majster! Hadd hallgassuk a belső jólétünket, azt a komfortot, hogy a saját pszichikánkban szabadon létezhetünk, akár egy tokban — hej!

II. SEGÉD Vajon nem érzéki csalódás, hogy csakugyan új életet teremtünk? Hátha csak amitjuk magunkat, hogy ezt a komfortot mentegessük? Vagy talán olyan erők kormányoznak bennünket, melyeknek lényegét nem ismerjük? És csak marionettek vagyunk a kezeikben. Miért „mario” és nem „rozinetek”, például? He? Ez a kérdés bizonyára nem talál visszhangra, pedig bizonyára van benne valami.

SZAJETÁN Biztosan van. De nem hallgatok el, ti pondrók. Ez a gondolatod, úgynevezett második segéd, most pedig jelenleg, aktuálisan, Uhupucsko Andor, magának a legfőbb alkotónak a segéde, aki ezt az új ... eh, nem fogok címekkel mulatni, kegyeseim; én azt mondom, hogy a te gondolatod már bennem is felmerült, és a tudatos akarat fogásával leküzdöttem. Nem kell úgy kételkedni — ezek a nyomor, a lealjasulás és az értelmi fogyatékoság éveiből származó régi beidegződéseink. Most be kell hoznunk mindent, nem pedig okozkodva nyámmogni, hogy nem vagyunk-e olyanok, mint azok a tizenhetedik századbeli voluntaristák, bensőnkben hibás kompromisszumos méretű rokkantak, a kommunizáló, aligburzsuj szajhindák, akik ügyetlenül csúszkál-nak a demokratikusan kifényesedett parkettán. S rajta, dobjuk egy bűzös rakásra a titkos erőkbe és szervezetekbe, szabadkőművességbe s más effélékbe vetett hiteket! A vallás és a mágia maradványai ficánkolnak bennünk. De az lesz a legény a talpán, aki lemond az életstandardjáról, ahelyett, hogy egy-re magasabbra emelné vég nélkül, a megrepedésig. Hogy mindig repkednie kell mindennek a történelem-ben, ahelyett, hogy az értelem olajával megkenve simán siklana át a jövőbe: a folyamatosság lehetetlenségének a törvénye ...

II. SEGÉD Valósággal fáj ez a fecsegés, a purvaszuka-kencéjét neki! Megváltozott, majster, nem tagad-hatja. És a változás iránya szakasztott olyan, mint az enyém, bár minőségileg különfélék ezek a változások. Hát nem igaz-e, amit a volt államügyész mondott, hogy azért voltunk ilyenek, mert a túlsó parton voltunk, és ha átkerülünk erre, akkor olyanok leszünk, mint ők? És vannak titkos erők és titkos emberek, csak minőségileg nem különböznek a nyiltaktól, ez a különbség a korok között, hej!

SZAJETÁN Ez csak a külső látszat, társadalmunk átalakulásának heves folyamata emögött megy végbe.

II. SEGÉD (*nyugodtan*) Nem tudna erről a parasztmód szolván kutya ölengyel-profétáló, pöffeszkedő beszéd-modorról leszokni, s legfőképpen a szavak ily rémséges bőségéről?

SZAJETÁN (*nyugodtan, keményen*) Nem. És miképpen Lenin, mint osztályának szolgája, teljes egyéni talpraesettsége ellenére különbözött Nagy Sándortól, aki a hatalom személyes fantasztája volt, úgy különbözöm én ettől az úrtól itt! (*Az alvó Scurvyra mutat*) Egyébként nincs fecsegésre idő — tenni kell ma-gától nem csinálódik meg semmi, a kutyamindenit ennek a valóságnak háromszorosan is, eh!!! Véget ért az eszmék gyönyörűséges korszaka, amikor, tudják

keetek, lehetett majonézeket zabálni és eszmei bolseviknek lenni, hogy a végső nyomorban ezekkel az eszmékkel glancra vigasztalódhasson az ember, hogy még amikor az exkrementáliákban rothad az ember, akkor is valaki. Új eszmét már nem talál ki senki. a társadalmi lét új formája magától kinyomaszkolódik, kiszikrázik, kisarjad az emberiség kazánjának belső dialektikus vívódásából, és a kazán párolójában, közvetlenül a biztonsági szelepnél, ülünk mi — hajdani fityfirimgós ribancfattyak, most pedig alkotók, csak hogy nem örömteljesek, a kutyaszuka-pacaljukat nekik.

SEGÉDEK (*egyszerre*) Mink úgy meguntuk ezeket a káromkodásokat, hogy mindjárt üvöltöni fogunk. Kulőr lokál, a kutyafejét. Egyszerre beszélünk. intuitíve, egy emberként — beszélhetünk így máskor is ezentúl.

SZAJETÁN Hagyjátok abba, az isten szerelmére. Elég volt. elég ...

SCURVY (*álmában nyújtózkodik, néhány kisebb morgás után*)

Szívesen lennék suszter napjaim végéig. Oh, mily csalókák azok a magunkkal szemben támasztott magasabb igények: olyan magaslatoakra vezetnek, melyekről azután fejest zuhan az ember a legmélyebb bukásba. Ah — és azután kiüszni a magas, égig érő szirtre, a nagy hipp-huppotira — ein Hauch von anderer Seite — egy túlparti fuvallat. A metafizika, amit megvettem eddig, most a lét minden kis zugolyából rám tódul. Au cominencement Bythos étaít — a káosz szakadékos mélye! Milyen csodálatos és utólrhetetlen dolog a káosz! Nem ismerjük meg soha úgy is, mint olyat, annak ellenére, hogy a világ káosz, csakugyan, lényegében az. Káosz! Káosz! Es a mi kicsiny, társadalmiasított barmoknak szánt, nyomorúságos szakaszunkon mindig lehet egy kis statisztikai rendet csinálni. Oh, be kár, hogy nem fejlesztettem tovább szellemem megfelelő filozófiai olvasmányokkal — most már késő — fogalmilag nem győzöm.

A suszterek fülelnek. Scurvy fejtegetései közben az I. Segéd odalopódzkodik hozzá, és felvesz a földről egy óriási szekercét, mely, színaranyból, ausgerechnet a lába előtt hevert

II. SEGÉD Hova mászol, nyavalyás bestia, rohadt kutyaszarja?

I. SEGÉD Ki akarom nyiffantani álmában. Ne kínlódjék tovább. Túláságosan szép álmokat tenyésztett ki magának a beste. Ausgerechnet itt hevert ez a szekerce, színaranyból, hehehe... (Stb. és így tovább, a kellelénél hosszabb ideig nevet, egész nevetés-trillákat bontakoztat ki, szinte a kidöglésig)

SZAJETÁN (megfenyegeti egy óriási revolverrel, melyet a slafrokjából vett elő) A kellelénél hosszabb ideig nevetesz, egész nevetés-trillákat bontakoztatsz ki, szinte a kidöglésig. Egy lépést se tovább! (Az I. Segéd visszafordul) Itt kell a megkívánástól halálra üvöltönie magát a mi szemünk, a megkívánás bosszuláinak elragadtatott szeme láttára.

A város felől, egy kicsit jobbról, bejön a Hercegnő, sétaöltözetben, szoknya-kiskabátban

HERCEGNŐ Elvégeztem a kommissiócskáimat. Minden intim cökmökocska itt van a szatyrocskámban, a rúzzsal és más holmicskákkal együtt. Annyira nőies vagyok, hogy szinte szégyen, valósággal érezni egy kicsit a bűzét, tudják keetek, valami nagyon illet-len, de csábos dolognak. És — nincs főhtelmesebb dolog, h-val, mint helyesen állapította meg egy bizonyos zeneszerző, és ebben a főhtelmességben kedvesebb, mint a nő. (Lovaglóostorával teljes erejéből végigvág Scurvyn, az vad vonítással négy lábra áll, azután szörét borzolja és ugat) Azonnal állj talpra ehhez az egész borcelélájhöz, betokosodott, elpurvult agyvelő! Az agyvelődet fogom enni, a legrafináltabb kínok prézlijével beszörva. S nesze, itt egy por, amitől vég nélküli erotikus kitarásod lesz, hogy soha ne elégülhess ki. (Odadobja a port)

SCURVY (rögtön fölfalja, azután cigarettára gyűjt, s ettől fogva jobb mancsával állandóan cigarettázik.

Egyetlenegyszer sem áll 'két lábra) Babilonba ezzel a sátánnóval! Ezzel a cicis Círcével, a Szupra-Bafomet megtestesülésével, ezzel a rejontális paraberá-

val; ezzel a ... *(Még egy port nyel le, amit a Hercegnő ad neki. A Hercegnő „lekuporodik”, ahogy mondják, melléje, s ő a térdére fekteti a fejét, s közben riszálja a hátulját).*

HERCEGNŐ *(énekel).*

Édeset álmodj rólam, kutyuskám,
nem állsz két lábra már soha, így
kinozlak agyon lassacskán, míg fúj-
fúj leszel és pihal!

És soha nem leszek tiéd,
s az agyad mint az ürülék,
a más ürüléke lesz —
ez lesz a rettenetes!

(Simogatja Scurvyt. Az morogva alszik)

SCURVY Átkozott nőszemély — mily csodálatos élet állt előttem, amíg őt . nem ismertem! Meg kellett volna fogadni az átkozott homoszexuális sznobidioták tanácsát, és fel kellett volna szabadulni a nőiség igája alól — „mert a nőiség vére s éhes viperája hizlalja a kék sintérek gyönyörét”. Oh, oh, hogy küzdjem le ezt az átkozott, szörnyűséges, kiolthatatlan vágyakozásomat! En alighanem belehalok a megkívánásba, vagy mi?

HERCEGNŐ *(miközben simogatja)* Igen, igen. *(A jelenlevőkre nézve)* Ezt mondom, miközben simogatom, ahogyan olyasvalakit, aki a szívünkben lakik! *(Scurvyhoz)* Épp ezt akarom, kutyuskám, aranyom, ez az egyetlen forró óhajom. *(Scurvy elalszik)*

SZAJETÁN Vajon most már a lét végéig fog tartani ez az átkozott eszmehiány? Ez a rettenetes úr és a reális munkának áthatolhatatlan tömege előttünk, s ezt a munkát a leghalványabb fogalmi illúzió sem világítja át! Tudják keetek, mit mondok? — ez egyenes rémséges: jobb volt büdös suszternak len-ni úgy, hogy megvoltak az ideáink, és édesdeden ábrándoztunk abban a bűzben a teljesülésükről, mint most selyemben élni a lakájhatalom csúcán — mert ez lakájhatalom, a kutyapacalját. *(Toporzékol, majdhogynem sírva beszél tovább)* Nekigyürkőzni nyakig és tisztáta társadalomteremtően dolgozni. Ez pokolian *unalmas!* S az életet élvezni már nem tudom. — megbüdösödött éveimtől soha nem szabadulok meg. Előttetek még nyitva áll az egész világ. Ti munka után még élhettek -- de én? Alighanem leiszom magam vagy agyonkokainizálok, az ördög vigye el! Még káromkodni sincs kedvem. Még csak nem is gyűlölök senkit — csak saját magamat gyűlölöm -- oh, borzalom, borzalom: a lélek mely örvényeibe és szakadékaiba vonszolt engem ez az aljas ambícióm, hogy valaki legyek ezen a szent, gömbölyű, de *felfoghatatlan* földgolyócskánkon!

HERCEGNŐ Az emberiségboldogítók célbaérésének csömörtragédiája! A világ, Szajetánkám, a harcoló szörnyetegek értelmetlenségének gyűjtőmedencéje. Ha nem falná fel egymást minden, valamiféle bacilusok három nap alatt elborítanák a földet hat-van kilométer vastag rétegben.

SZAJETÁN Ez meg ugyanazt kerepeli, akár egy mesterségesen betanított papagáj. Ezt már ismerjük. Itt, hölgyem, nincs idő afféle népszerű előadásocskákra, itt valóságos tragédia van. Oh, vajh mikor, mikor feledkezik meg az individuuum saját magáról a társadalom tökéletes gépezetében? Oh, mikor szűnik meg végre szenvedni a saját önszemélyisége miatt, amit örökre kidülleszt és kidomborít a semmiség felé, mint valamilyen transzcendentális ülepet? Csak a kábítószerek vannak hátra, Uramisten!

I. SEGÉD Eddig türelmesen hallgattam, amit mond, nyomorúságos vénember, a korára való tekintettel -- de nem bírom tovább.

II. SEGÉD Én se bírom, a görliceccsappantyát *neki!*

I. SEGÉD Elég! *(Szajetánhoz)* Maga, majszter, érde-
mei ellenére mégis csak régifajta vén szószátyár, a mi fiatal életünkhöz nincs semmi köze. Mi nem trágya vagyunk, mint maga, bennünk a jövő csírái duzzadoznak. Rosszul beszélek, mert nincs sem-mi ihletem, gyűjjön belőlem a beszéd, ahogy akarózik. Mit is akartam hát mondani : csak a kedvűn-
ket szegik azzal az egész fölösleges, szemétdombra való, ósdi, piszlicsár analitikával, melynek eszközeit még a

két burzsujlakáj, Kant és Leibniz teremtette meg. Ki az egyikkel is, a másikkal is az elstutyintott salakdombra — hej! hej!

SZAJETÁN Hallgassatok már ide, mennyei angyalok! Iszen ez a legtisztább dialektika! A legnagyobb mértékben csodálkozom! Szóval én pucoljak innen, akár egy elhasznált csavarmenet, mint 'egy elkopott burzsuj pufedli, mint egy törött vagy ki-marjult bidélia, vagy miii?

II. SEGÉD *(határozottan)* Igen, pucoljon. A burzsuj ocsmányság elocsmányította a nyelvét glancra. Már beszélni se tud úgy, ahogy kell. Csupán kompromit-tálja a forradalmat.

SZAJETÁN Te jóságos emberiség! Hogy mit kell meg-
érnem!!

I. SEGÉD Hallgasson — most már tudom, miféle intu-
itáció dobta ide nekem ausgerechnet ezt az arany-
szekercét. Kinyiffantjuk magát, áldozati bikaként. A csürdöngölőjét, torkig vagyok a nyamvadt szukadögivel! Útni-vágni fogok mindjárt, Bandi, kapd el a kabátomat!!! *(Ledobja a pizsamakabátját)*

HERCEGNŐ *(nagyon, kivételesen arisztokratikus)* Bra-
vó, Jóska! Nekem való ötlet, akár a kutyának a macskatű a tevezsákban. Nem tudtam, hogy ilyen jól elszórakozom. Csak sokáig haldokolj, Szajetán — én úgy szeretem, tudják keetek, atyámfiai. Majd én megmutatom nektek, hogy kell úgy lecsapni, hogy a seb halálos legyen, s a haldoklás kissé hosszabban tartó — hehe.

II. SEGÉD Ne izgass fel, némbér, az efféle beszédjeiddel a sötét örületig, mert ...

HERCEGNŐ *(szelíden)* Csitt, Bandi, csitt.

I. SEGÉD Nos, majszter, készüljön a halálra vagy mi, hogy is mondjam, susztermódra. Vi-gyázz!! *(Úgy mondja, mint a katonai vezényszót)*

SZAJETÁN De édes Bandikám, drága első segédem, hiszen ez minden képtelenség teteje lesz, és folt a mi forradalmunk szeplőtelen testén, csaknem szeplőtelenül fogantatott testén. Én már különösebb igények nélkül megmaradok élő múmiának, a forradalom jó nagybácsikájának, még csak nem is apjának. Nem fogom jártni a számat -- csak ülök a szekrényben, mint egy bebalzsamozott jelkép. Hallgatni fogok, mint egy valóságos mauzóleum — szellemességgel próbálak benneteket megjuhászítani — de valahogy úgy látom, hogy nem megy nekem ez a megjuhásztás valami jól, noha Boy ezzel a mód-szerrel juhásztigatta az egész társadalmat . önmagához, annyi súlyos esztendőn át, míg végül is odajuhásztította, a szukalukát neki. Esküszöm mindenre, ami szent, hogy lakatot tesztek a számra, akár egy tulipántos ládára — csak ne üssetek le, az isten irgalmára!

II. SEGÉD Hát mi szent neked, vénség, ha a hosszú nyelvvel a leglényegesebb illúzióinkat — nem' illú-
zióinkat, miket beszélek itt össze? — hogy száradna le a nyelvem! — a világnézetünk magvát, a te agg ürességed ködös dialektikájával ezt az élet létezésének margóján kialakult magvat oly könnyen ki akartad miskárolni? Mi?

SZAJETÁN Már a gondolatra is megborzadok ...

I. SEGÉD Borzadj csak, ha jólesik, akár egy falka borz, az se segít. Mondj csak burzsuj imákat. Ha nem lehattél tovább eleven vezér, mert túl korán kipufogtál azok miatt az átkozott papirusok meg a mértéktelen fecsegésed miatt, hát szent múmia leszel, de halott, cicuskám! Akkor mi az erőd maradványait bebalzsamozzuk, és mítoszt teremtünk rólad: nem engedjük, hogy életedben oszlásnak indulj tömeg szeme láttára, kutyatar legyen belőled — ez a „tartalékolni” igéből származik — erődöt idejekorán raktározni kell, de hullaként, édesem, hogy ne legyen időd kompromittálni magadat és bennünket is. Ha nem tudtál mindvégig úgy élni, mint a világtörténelem többi nagyságos nagy vénségei, akkor rendet kell veled teremteni. Tartsd ide a fejed, majszter, ne pazaroljuk fecsegésre az időt.

SZAJETÁN Honnan tudja mindezt ez a rohadt taknyos? Már igazán nem fogom fölösleges dolgokról

jártatni a számat. Vallomást akartam nektek tenni a sír széliről, ahogy emberekhez szól az ember, s ezek rögtön képesek szekercével fejbe vágni.

Valaki hátulról, láthatatlanul, függőnyt akaszt fel. akár az első felvonásban

HERCEGNŐ *(kéjesen, örvendezve)* Az epistropheusára csapjatok, akkor még sokat-sokat fog a mi Szajetancsint fecsegni, és én azt úgy szeretem, az jobb, mint a yohimbina! Csapjatok le rá!

II. SEGÉD Le is csapunk — ne szeressem a lotyókat, ha nem! Ez nem épp a legszebb esküforma, de mit csináljunk.

Hirtelen bal felől harmonikázás hallatszik, s kezd valami betódulni a függőny alól

I. SEGÉD Mi a fene? Estére már senki se volt hivatalos! Az "Euforion"-beli lányokat táncra és kicsapongásra éjszaka három órára rendeltük, faj ránt utánra.

Betódulnak a parasztok: az öreg Pór és az ifjú Pór fi, maguk előtt taszítva egy óriás szalmabábot — mögöttük egy falusi Fehérnép egy nagy tálcával. Mind krakkói viseletben

SCURVY *(álmában)* És már soha többé nem bridzsezhetek, s nem mondhatom képzelt fontosságom érzetével: három kör vagy kontra, nem ülhetek be egy szimplára az „Itália”-ba, és még csak nem is nézhetek az édes lánykákra és órá sem, és soha többé nem olvashatom a „Kurir”-t az ágyacskámban, és soha, soha nem alhatom el. Ez rettenetes — én ezt egyszerűen nem bírom idegekkel! — ezt senki sem akarja megérteni!

Senki sem figyel rá, mindnyájan a bal oldali csoportot nézik

POR *(énekel)*

Buta emberrel szóba állni kár,
Hát pofa be és üljetek le már!

PÓRFI *(neki énekel, mutatójával rámutat, a jelenlevők felé)*

S ha mindenáron akar válaszolni,
Töröljük képen és ne hagyjuk szólni.

I. SEGÉD *(összeszorított fogakkal)* Csak el ne kiabál-játok, falusi bugrisok, nyakas és konzervatív elemek, vagyis úgynevezett népi fiak. Nyakleves kéne? Miii ?

PÓRFI *(„hetykén”)* Ennek ellenére, szinte hivatásunk tudatában, mely a nemesség és a rajta kikelt, szörnnyforma, daganatszerű arisztokráciánk bukása után — mert látszatra arisztokratikusan kockás ruhába öltözték, és angol divat szerint ...

HERCEGNŐ Micsoda elavult szellemességek, a la Boy és Slonimski ! Hiszen ennek már akkora szakála van, mint egy háromhetes hullanak! A tárgyira, nehézkes, de kevély és hetyke pórok!

POR Hogy meg ne bánd, kegyelmes asszony, keservesen ezeket a rosszkor ejtett dölyfös és pökhendi szavaidat.

HERCEGNŐ Fogd be a pofád, bugris, mert elhanyagom magam undoromban. Lechön rossz néven venné, hogy ilyet mondok, mert ő csak a külügyminiszeri fejkoklokkok hercegnőit ismeri ! Márpedig én ilyen vagyok és maradok, a fényességes csuszamuszáját ne-ki.

SZAJETÁN *(parancsolón)* Elég volt a veszekedésből! Nektek köszönhetem, álnemesi ambíciókkal lepravált pórok, hogy visszanyerem elvesztett pozícióm, s szinte fejedelmi paktumot kötök veletek. Jobbágyi szabadságjogaitoktól nem kívánlak megfosztani benneteket. Csupán önkéntes kolhozot kell létre-hoznotok, természetesen az utóbbi szótagon van a hangsúly...

POR *(széttárja kezét)* Nem értünk téged, uram. Mi jó szándékkal jöttünk ide, hogy szót értsünk, egyenlő emberek módjára; mert olyan a gazda, mindig van divatja, nagy jó uram, s kell minden kobak, ahol

van robot, s az eke vasából nem csinálz korbácsot, ihajla.

I. SEGÉD Maradi népség, mintha afféle nemesi, sienkiewiczzi visszhangokat hallanék. Ezek csak most nemesednek, iszen ez botrány, az anakronisztikus rétegek első osztályú evolúciós keveréke.

PÓRFI Röviden összefoglalom: mi magának a Wyspianski úrnak a szalmabábjával jöttünk ide, akinek az eszméiből még a fasiszták is nemzeti-metafizikus alapot akartak fabrikálni az élet élvezetére és az államnak a nemzetközi tőkekoncentráció önvédelmi céljaira való fölhasználására vonatkozó örömteli tudásukhoz, valamint ...

SZAJETÁN Hallgass, bugris, mert képen törüllek!

PÓRFI Nem engedte az úr végigmondani, és véres képtelenség jött ki belőle, á la Witkacy. Ismerem én a keetek kritikáját — noiszen ! Inkább énekeljünk, a muzsikából megérteneek bennünket, rajta:

Eljöttünk a szalmabájjal
S a szívünkkel, a tisztával.

FEHÉRNÉP *(előlép a tálcával, melyen egy bölény méretű szív lélegzik lassan — óraműszerkezet)*

A Wyspianski nyelvén szólunk,
Nem újmódi gazfickómóci.

E „meztelábas fehérnép”

(Mondva:) Csak most húzott csizmát a tisztesség kedvéért, mert hát hogy mehetne az emberek közé mezteláb — tudják keetek — hej ! *(Tovább énekel)*

Váltaná meg a világot,

Én meg aratólegényként

A kaszámmal odavágok.

I. SEGÉD Elkoptatott jelképek! Meztelábas fehérnépet annyit kapok, amennyit akarok, csakhogy azok a ország legszebb táncosnői, s azt csinálhatok a lábukkal, ami jólesik.

HERCEGNŐ *(hevesen föl pattan és ledobja cipellőjét meg a harisnyáját: mindenki várakozón néz rá)* Nekem van a legszebb lábam!

SCURVY *(fölbredve — fejét a padlóba vágja)* Jaj, ne mondjon ilyet! Jaj, miért, miért is aludtam el, én szerencsétlen ! Az ébredés egész kínomat újból végigszenvedtetni velem! Magasröptűen fejezem ki magam, mert már nincs semmi vesztenivalóm; még a nevetségességtől sem félek.

SZAJETÁN Csitt, söpredék! — fontosabb dolgok is vannak, mint a ti lábaitok és vallomásaitok. *(A pórokhoz)* Tehát mi lesz tovább?

PÓRFI Énekeljünk kórusban. *(Kórusban énekelnek)* Az

Úristen szentségére,
Nincs olyan rossz utóvégre,
Az Úristen szentségére,
Hogy ne lenne jó a vége.

(A Fehérnéphez) Énekelj á tue-téte, meztelábas, csak ideiglenesen csizmába bújt fehérnép.

FEHÉRNÉP *(á tue-téte recsegő hangon)*

Az Úristen szentségére,
Hogyne lenne jó a vége.

PÓR

Ebbe a fene zürbe

Töltsék már a fejünkbe

Azt az észet, ami most kék,

S gyömöszöljék jól belénk!

Ha-ha-ha!

SZAJETÁN *(rettenetes hangon)* Tetves dögök, takarodjatok innen!!

Mind a hárman rávetik magukat a parasztkra és ki-dobják őket. Azok hanyatt-homlok menekülnek, csak a Szalmabábot hagyják ott: baloldalt áll, azután lassan eldől és fekvé marad. Kiáltozást hallani, olyan fel-kiáltásokat, mint: Isten, segélj! Te jószág emberiség! A fityfirittyét! Jézus Mária! Rühes bugrisok! Uramisten!!! stb., töméntelen. Szajetán emberei szótlanul dolgoznak a parasztkokon, csak hangos szuszogásuk hal-lik. Mihelyt visszaérnek a szín közepére, az I. Segéd kiabálni kezd, ügyet se vetve Szajetán szavaira. Szajetán lassan jön vissza és szuszogva szól

Így hát elintéztük a parasztkérdést, hej!

I. SEGÉD *(kiabál)* A szín közepére, a közepre! Tettre fel! A közönség nem szereti az ilyen intermezzókat, a pucifántos tetves izlését neki.

II. SEGÉD Üsd-vágd! Hadd tudja meg a vén dög, mi-nek élt! A mártír, a folyókás pejslijébe bele!
SZAJETÁN Hát így feldühödtetek ezeken a pórokon? Hát hogy van ez, tetves dögök, hát egy jottányira avagy aragon „hottányira” — burzsuji módon jé-vel írják, de h-nak mondják — mit zagvvalok én szerencsétlen itt össze, a legnagyobb szerencsétlenség szélén állva — hát egy csirizes jottányira se változtattatok meg galád terveteket ... Uuuuuuuu!

Az I. Segéd a szekercével fejbe vágja, üvöltve rogy a földre ... A segítők és a Hercegnő lefektetik egy báránybőr zsákra (akár a Lordok Házában), mely a darab kezdetétől fogva a szín elején hevert, ördög tud-ja, mívégre. Azért teszik ezt, hogy Szajetán f esztelenül kibeszélhesse magát a halála előtt. Előtte az asztalkán (mely ugyancsak ott állt) ott fekszik tálcán a lihegő szív

HERCEGNŐ Ide, ide fektessétek, én mondom nektek, hogy fesztelenül és méltóképp kiürítően kibeszélhesse magát a beszéddel a halála előtt.

Fjerdusenko ront be

FJERDUSENKO (kezében egy bőrönddel) Közeledik, akár egy fenyegető szerencsétlenség, valamilyen rettenetes fő-fő forradalmár, egy valóságos szupermunkás — biztosan azok közül való, akik csakugyan kormányoznak — mert ezek a bábuk itt (a suszterokra mutat) — ez csak komédia. Akkora bomba van nála, mint egy üst, és ott az élete, ahol ki se lehet mondani és izé — mit is akartam mondani ...

HERCEGNŐ Hagyjuk a buta vicceket! A jelmezeket elhozta, Fjerdusenko? Ez a legfontosabb ...

FJERDUSENKO Hát persze — csak nem tudom, nem repülünk-e néhány pillanat múlva mindannyian a levegőbe.

Rettenetes léptek a színpalak mögött — a pacáknak ólomból van a cipőtalpa

Ez a munkás jobb cég, mint a Wyspianski-féle fehérnép volt: ez eleven, gépesített hullal! A Nietzsche-féle Übermensch nem a porosz junckerok közt szüle-tett, hanem a proletariátusban, melyet egyes tudósok teljesen helytelenül az emberiség kloakájának tartanak.

II. SEGÉD (Fjerdusenkóhoz) És te minek jársz még mindig lakájruhában? Nem tudod, hogy most szabadság van? He?

FJERDUSENKO Ugyan-ugyan! A lakáj mindig lakáj a marad, akármilyen rezsim van! Vszjo rovno! Mindjárt a levegőbe repülünk!

SCURVY Ti elmenekülhettek, ti szabad emberek vagy-tok. De én? — félig kutya, félig nemtudommi — mi? Én alighanem csakhamar megőrülök, elkerülhetetlenül.

I. SEGÉD Nem marad rá idő, rohad! Mert olyan mókát rendezünk neked mindjárt, hogy beledöglesz a kielégületlenségbe még két fokkal Beaufort tengeri lépteke szerint a téboly utolsó ciklonja előtt, mely gyönyörűség ahhoz képest, ami rád vár.

SCURVY (nyüszít, azután üvölt) Ezek ostoba frázisok, és mégis. Mmmmm uuu ! Auuuuuuuuu ! Hogy fáj az egész teljesületlen életem. Szerettem volna végelgyengülésben, szép, a lábkörmömig emelkedett aggastyánként meghalni. Oh, élet, most már tudom, hogy egyetlen vagy! Mindenem karvastagságúra dagad e förtelmes kín súlya alatt. Csak most értem meg azokat a szerencsétleneket, akiket halálra és börtön-re ítélték — banális dolog, de így van.

RETTENETES SZUPERMUNKÁS (bejön; kezében bomba) Én KÖZÉJÜK tartozom. (Örült nyomaték a „közéjük”-ön) Puzirkievics Leander vagyok, te ítéltél életfogytiglani börtönre, Scurvy úr. De ügyesen olajra léptem. Tudom, hogy ezt most rondán mondtam, de a nyelvemet már meg nem másíthatom. Emlék-szel, mit műveltél velem, te szadista? Szét van zúzva, morzsolódva bennem minden, érted? Szó szerint minden: az összes génjeim és gametáim. De szelle-

mem, mely egységet képez a testemmel, folyékony, prűszkölő smirglizett acélba mártogatott, bikaerős nyersanyagból van. Ez a bomba itt a kezemben a legrobbanékonyabb a világ összes hoch-exploziv bombája közül, s villámgyorsan cselekszem. Nesze ne ked, az én édes meg nem született gyermekeimért, akik miattad pusztultak el, Kafir! En gyerekeket akartam! Izzéltelen, amit mondok, de mit tegyek. (Földhöz vágja a bombát)

Mindenki üvöltve veti magát a földre, az egy Szajetán kivételével. Scurvy visít vad félelmében. A bomba nem robban fel. A Szupermunkás fölveszi a föld-ről és így szól

Hülyék vagytok, lássák keetek, ez csak egy teás termosz. (Tölt a bombából a fedelébe és iszik) De háborús időkben könnyen át lehet alakítani bombává. Ez, tudják keetek, olyan régi stílusú jelképes tréfa, unalmas, mint a fene, hogy az embernek a csontjai is csikorognak unalmában. Ha-ha-ha! De jó, hogy így bejédtetek, mert nekünk teljesen rettenthetetlen vakmerőkre az ál-vezetőállásokban nincs szükségünk, s mi több: nem kedveljük őket. Ezt az ördög tudja, miért, különös nyomatékkal mondom. Talán egyáltalán nem is létezem?

Csend

SZAJETÁN (nem fordul hátra, úgy beszél a közönséghez) Most beszélni fogok. Jó, hogy nem nyiffantottatok ki, mert már semmitől se félek, és meg-mondom nektek az igazat: egy jó dolog van a világon: az individuális lét kielégítő anyagi körülmények között. (Amazok fekszenek, visszavonásig) Jót enni, olvasni, kefélni és aludni menni. Ezen kívül nincs semmi ez, a kutyagumiját neki, a piknikus filozófia. Mert mik azok az úgynevezett nagy társadalmi eszmék? Például az, amit ebben a pillanatban is mondtam, csak nem nekem, hanem minden-kinek. Mert arról az időről, amit majd népszerű olvasmányoknak lehet szentelni, nem beszélek. A valamit valakiért csinálásban, a mások javára való ön-megtagadásban még a kis ember is nagy lehet, ha másképp már nem lehet. Ez a „mindenkinek való” nagyság — ezt idéző jelben mondom, mert tényleges nagyság csak az egyéni feszültségben van és abban, amilyen mértékben ezzel a feszültséggel hajlítgatni lehet a valóságot : ököllet fölfegyverzett gondollal vagy akarattal — mindegy. És így változ; általánosságban a kicsiség nagysággá a közösség által. A fenébe, egyáltalán, az ilyen okoskodással...

A Szupermunkás odamegy hozzá, és egy nagy bunkóval fültövön vágja. Szajetán tovább beszél, mintha mi sem történt volna. Mindnyájan fölkelnek, csak Fjerdusenko fekszik tovább

És ez mind független attól, hogy az individuum személyes fantaszt-e és „n” hatalmának a megszállott-ja, vagy valamilyen osztálynak a szolgája és kifejezője — mindegy, melyiknek ...

SZUPERMUNKÁS (Szajetánhoz) „Frontot változtattál, Mister Silver” — ahogy Tom Morgan mondá néki.

HERCEGNŐ (nagyon arisztokratikusan) Kelj föl, Fjerdusenko — ezek csak jelképek — ez csupán és egyedül csak az elbarmult agyvelők planimetriája; csak afféle gyilkos entiméma, melynek egyik premisszáját, mármint az egész emberiséget, már elvitte az ördög. Ez csak ...

Fjerdusenko föláll és elővesz a bőröndből egy pompás „paradicsommadár-jelmezt”, s ebbe kezdi öltöztetni a Hercegnőt: leveszi a zsakettját, ily módon f él-beszakítva további szóáradatát, s azután föladja rá az amazokat a holmikat. Csak a két lába mardd csupasz: fölöttük rövid zöld szoknya, térd fölöttig érő. A Hercegnő az öltöztetéstől lassan elhallgat, még néhány pillanatig dadog valamit artikulatlanul (brhmibomxikatsna...)

SZUPERMUNKÁS Most kezdődik . az a

kellemetlen

komédia, mely a .mai időkben elkerülhetetlenül szükséges, de nekem az én tapasztalati ártatlanságomban nem illik végignézni. Tizennégy évig ültem cellafogságban, és közgazdaságtant tanulmányoztam.

(A *segédekhez*) Nektek kettőtöknek az a személyes, véletlen, csirkefogómázlitok vagy pechetek, hogy a kézműves-középréteg reprezentatív képviselői vagytok, s mint ilyenek, reprezentatív, dekoratív hatalom lesztok. Épp számatokra pottyant le valami : az ideiglenesen-fasiszta idegen államok képviselőivel - ez a haldokló tóke utolsó álarca e föld legdohosabb zugolyaiban - langusztát és más csemcsegni valót fogtok zabálni, azután golyót kaptok a fejetekbe, a kínzás nélküli halál így is nagyon jó. És lotyókat is kaptok, amennyit jólesik; az agyatok nem érdekel. (Fütyyent az . ujjaik)

Bejön Püföldi Rugó — borzalmas főka, „nemesi”, csu-
takforma bajusszal. Aranylaméból készült lengyel nem-
zeti viseletben van. Tollas kalpag, díszes kard — ami-
től mindenki tart — piros csizmás a lába, szeme ször-
nyű és báva .

PÜFÖLDI (elmondja az előző magyarázatot)

Tollas kalpag, díszes kard,
Amitől mindenki tart,
Piros csizmás a lábam,
Szemem szörnyű és báva.

(Kegyetlen képeket vág)

Ilyen vagyok s leszek én,
Buzi vagy kurvapeccér,
Szoci vagy akár fasiszta,
A sajtban örök giliszta.

SZUPERMUNKÁS Átok egy ragály ez azzal a Wys-
pianskival. Ül le ide, vén barom, e mellé a hullá
mellé, az utolsó világforradalom Nagy Szentjének a
hullája mellé, aki utat nyitott előttünk a Legfőbb

Törvényhez, a proletariátus uralma alá hajtva a kö-
zéposztályt. Neki, ennek a szegény, vén hülyének
eleven, azaz holt szimbólummá kell válnia, hogy he-
lyettesítse számunkra a ti összes szentjeiteket és ösz-
szes mítoszaitokat, ti álkeresztény fasiszták, akik fe-
lettebb undorítóvá tettétek álhiteitek komédiáját.

PÜFÖLDI Igen — nincs igazság — ezt Chwistek be-
bizonyította.

SZUPERMUNKÁS Hallgass, te konok barom. A bioló-
giai materializmus, úgy is, mint a dialektikus világ-
nézet teteje, nem túri a másod- és harmadrendű mít-
oszokat és titkokat. Egy titok van: az élő teremtményé,
és ,az, ahogy azt más teremtmények önállótlanul
összerakják: de csak a sötét, gonosz, istentelen
végtelenségben.

PÜFÖLDI Nem lehetne legalább egy pillanatra nélkü-
lözni az ilyen előadásokat?

SZUPERMUNKÁS (hidegen) Nem. Itt, ezen a földda-
rakkán, minden világos, mint a farnesei bika, és ilyen
marad a világ végéig. (Kimegy, de voltaképpen nem
megy ki: elfordul és tovább beszél) Rugó meggyöző-
désből áttért a mi hitünkre; valahogy föl kell hasz-
nálni ezt a vén guanót. Semmi sem veszhet kárba,
ahogy az undorítóan „szorgos háziasszonynak” neve-
zetteknel, brrrr. Ez a mi forradalmunk újdonsága.
Rugó szükséges dekoratív elem a földi kormányok e
persziflázásában.

SZAJETÁN Ez a momentum a különféle csirkefogók
reményése, hogy mégis túléljük az umsturcot. És én-
velem mi lesz? En 'pusztuljak el, s ezek a csirkefo-
gók életben maradhatnak?

SZUPERMUNKÁS Ez peches húzás volt, rossz bilétát
húzott ki, Szajetán. Tudatára kell ébrednie, hogy
nincs semmiféle igazságosság és nem is lehet — jó,
hogy van statisztika — ennek is örülni kell.

Megint lecsap rá, Rugó leül a zsákra Szajetán mellé, s
véres szemgolyókkal tompán bámul a publikumra. Ehhez
maszk kell, élő ember nem játszhatja meg ezt. Fjerdusenko
közben befejezte a Hercegnő felöltöztetését, most ledobja
Rugóról a kalpagot és a dolmányt,

s rongyokba meg. ellenzós sapkába öltözteti, úgy, ahogy ott
ül. A rongyokon fehér pontocsák látszanak

PÜFÖLDI Mi ez a fehér?

FJERDUSENKO Tetvek.

SCURVY (csukladozva üvölt) Csukladozva üvöltök kár-
baveszett életemért és boldogságomért. Talán . te., Le-
ander, tennél egyszer valamit értem? A nemes ál-
modozó bosszúja! — nem felel meg neked, ez a sze-
rep? Oldoz le a láncról! Engedd, hogy tisztessége-
sen és becsületesen dolgozzam az élet akármilyen
bűdös cafrangjának mocskos szegélyén. Végső nyo-
morban élő suszter leszek: helyettesítem ezt a Rét
pizsamásodott latrot. a társadalmi egyensúlyban.
(Mancsával a segédekre mutat) Csak ne azt, csak
ne azt, amit ezek készítenek nekem itt, ezek a him-
pellérek: beledögleni a szívfüjdalomba és a megki-
vánásba! Au! Au! Auuuu ! (Üvölt és zokog)

SZUPERMUNKÁS Nem, Scurvy — ami skorbutot je-
lent —, jelképes- a neved. A lélekcseré — per ana-
logiam anyagszere — betegségében szenvedő emberi-
ség skorbutja voltál: ezért így kell elpusztulnod. (A
segédekhez) No csak kormányozzatok, kormányoz-
zatok — mi megyünk dolgozni a kormányzás dina-
mizmusának és erőegyensúlyának technikai appará-
tusán, apparatúráján és struktúráján. Good bye!

PÜFÖLDI (komoran) Viszontlátásra. Ez olyan unalmas,
mint egy féltékenységi jelenet, mint egy előkészítő
tanfolyam órái, mint egy öreg nagynéni szemrehá-
nyásai --- vagy szintetizálva a hasonlatot: mint egy
öreg nagynéni szemrehányásokkal átszótt előkészí-
tése egy másik nagynénire vonatkozó féltékenységi
jelenetek rendezéséhez.

Ismét megjelenik az „UNALOM” feliratú tábla

SZUPERMUNKÁS. (lassan) Kibaltalalrnas ! (Kimegy, va-
dul kopogva ólomtalpával)

I. SEGÉD (ironikusán) Kibaltalalmas ! — Ki hallott már
ilyet?! Hej!!! Készüljete az éjszakai orgiára ! Ez
mind blabla, amit ez itt kotyogott. Az egymás fölé
helyezett titkos kormányok végtelen létrája nem lé-
tezik! (A Hercegnőhöz) Öltözködj föl, te papagájos
bringyalingyó!

II. SEGÉD Lehet, hogy blabla, de azért nem ártott
vóna leütni. Iszen nem tudni, hogy van azzal a tit-
kos kormányval igazándibul. Talán csakugyan van
a mi társadalmi struk . . .

I. SEGÉD Úgy jó, ahogy van! Ne gondoljunk semmi-
re, mert a saját. magunk fölötti rémülettől való ször-
nyethalás borzalma les ránk minden szöglet mögöl.
Akár fikció, akár nem, ezt a reprezentatív életet
másképp éljük, mint ők: akár vannak, akár nincse-
nek is egyáltalában. És unatkozni nem fogunk, mert
az eszmék, a filozófiai érdeklődés általános hiánya
következtében, teljesen kihaltak. Hej ! Csak vala-
hogy búbánatos vagyok, a szakadógit neki ! Le kell
szopnom magamat. És ha majd megjönnek a lotyók
a burzsuj táncbódéból meg az efeboszok az Enge-
detlen Pauperek Külvárosából és az a rettenetes.
gazember, aki a Szymanowski utca tizenhétben la-
kik, akkor jót mulatunk — mulatunk és elfelejtjük
ezt a rémséges életet, a végső, legrosszabb, mert a
velejeig tudatosított értelmetlenségben. Jaj, istenem,
istenem! (Földre rogy és zokog) Ím zokogok, mintha
fizetnének érte, s, magam se tudom, miért. Olyan bur-
suj weltsmerc, a csucsája a tangót járja. Legszíve-
sebben lehánynék mindent.

A Hercegnő is szíjog. Scurvy nyújtottan, keservesen.
üvölt

SZAJETÁN (hirtelen fölemelkedik, úgyhogy Püföldi
csodálkozva néz rá) Mi az? Hogy fölkeltem, még
maga is, hajdanvalósi Püföldi, némileg csodálkozva
néz rám. De van bizonyos céloom. Íme : ne nyálazzá-
tok be a kutyakönnyeitekkel, mint Wyspianski írta,
utolsó eföldi pillanataimat. Hiszek a metempszi-
chózisban met és nem matt. Hiszek a nagy
ODAÁT-
ban, és nem ejt kétségbe a halál, mert úgyse tudnék itt élni

I. SEGÉD Átkozott vénség! Semmivel se lehet letaglózni. Úgy hentereg a fecsegésben, mint a kutyakölykök az exkrementumokban. Une sorte de Rasputé, vagy mi?
SZAJETÁN Hallgassatok, avas kutyahájúak. Teljesen elapadtak az ötleteim és a szellemességem, a kutya-fáját!

Az előző tábla helyén „EGYRE NÖVEKŰ UNALOM” feliratú, tábla jelenik meg, az előbbi eltűnik

Márpedig a világ szépsége mégis kimeríthetetlen, beszélhetek, amit akartok. Minden kis fűszál, minden csöpp szarocska, ami életet ad a növénykéknél, minden egyes köpés a nyári délután tornyosuló keleti fellegek fenyegető veszedelmének hátterén, amikor lassan uralomra kerülnek jobbra és balra, a holt matéria dermedt formákban *kidülledő* dühkítőreibeiben, mivelhogy úgy is, mint olyan, nem lehet élő.

PÜFÖLDI Elég — mindjárt elhányom magam.

SZAJETÁN Jó -- de olyan nehéz a szívem. Hisz minden fűszál...

PÜFÖLDI Slussz, mert képen törlöm, isten engem úgy segéljen. (Amazokhoz) A dekorációs propagandátványosságok ellenőre vagyok. Mindjárt kezdődik a főpróba: a táncosnők háromkor jönnek.

I. SEGÉD Szóval így? Ezt jól megkaptuk. De ha így van, nincs mit tenni. Az ujjaddal nem tömőd be az ég lukát. Pippel a purvát nem pácolod teljes glancra.

II. SEGÉD Jaj, hogy gyötör engem ez a fickó a dinamikus feszültség nélküli szürrealista átkozódásával.

L SEGÉD Jaj, bizony — olyan rettenetes, hogy halványlila segédfogalmatok sincs róla. Olyan borzadály, unalom, katzenjammer és förtelmes előérzet dül bennem. Valahogy úgy elromlott minden. (Dúdol) „Jamcsik nye gonyi losagej, nam nyekuda bolse spiesity.”

Mindketten segítenek Fjerdusenkónak befejezni a Hercegnő öltöztetését; ruházata a következőképpen néz ki: meztőláb van, a lábszára is térdig csupasz; rövid zöld szoknya, melyen átvilágít a vörös bugyija. Zöld denevérszárnyak. Köldökön alul erő dekoltázs. A fején ehhez illő kalap, hatalmas, en bataille feltéve, óriási tollbokrétával: zöld és fehér tollakkal. Az öltöztetés folyamán Scurvy egyre hangosabban üvölt, s egyenest rémségesen kezd rángatni a láncát, egészen kutyamód, de közben tovább cigarettázik

PÜFÖLDI Ne hánykolódj úgy, volt miniszterem, mert ha, elszakítod a láncodat, akkor lelélek, mint egy igazi kutyát. En az ő szolgálatukban állok, teljesen megváltoztam. Értsd meg ezt, kedvesem, és csillapodj le. A belső transzformáció hatására elhatároztam, hogy pulárt, langusztát, vermujokát és az oblikatolikus tahonnyal behintett papaverdákat fogom enni életem végéig. Cinikus vagyok, egészen a láb-ujjaim közti koszig — végképp abba hagytam a mosakodást, és olyan bűdös vagyok, mint egy rohadt lepényhal. Csarok mindenre.

I. SEGÉD Mi az, hogy csarni ?

PÜFÖLDI Csarni annyi, mint valamit egy nagyon bűdös valamivel leönteni. Mint főnév pedig a megalkuvók, például a demokraták bűdös nyálaként funkcionál: ez a csarni, a csarniba, a csarnihoz, a csarninak satöbbi.

II. SEGÉD Inkább csináljuk így: ha megcsinál egy cipőt egy nevedőra alatt, akkor odaengedjük hozzá, ha nem: addig üvölt, míg beledöglik.

PÜFÖLDI Jól van, Bandi, rajta! Ez kielégíti immár elcsökevényesedett szadizmusomat — én magam már semmire se vagyok képes. (Halkan, szemérmesen sír) Íme, sirok halkan és szemérmesen, magányosan, bár oly vad voltam és vagányos ... Még egy jó verset se írhatok! Egy olyan megboldogult Tuwim végül mindig talált vigaszt magának, akármi történt is vele! En meg, mit tehetek, árva fejem? Még azt se tudom, ki vagyok — politikai értelemben, természetesen ! A gyakorlati életben vén bohóc vagyok, férdeléssel és tordongolással teljes: ez a férceléssel

egyértelmű, *hozzáadva a rongolóást meg a lomha kotorgálást avagy kutakodást ujjal abban, aminek a kezelése és megmunkálása pontos műszereket igényelne — és ilyen lesznek a csaros halálomig.*

II. SEGÉD (aki figyelmesen hallgatta végig) No akkor én előkeresem a mi hajdani műszereinket a lomok közül — a mi úgynevezett első forradalmi cipésműhelyünk maradványai közül — az anyja csavar-ját! Mikor is volt az?! Milyen jó volt akkor! Múzeumban kellene lennie, a dolgok örök emlékezetére. (Keresgélnek a lomok közt) Nagy szószátyár maga, Püföldicske — talán még a Szajetáncánkánknál is nagyobb. Így fogjuk nevezni magunkat: szajetanisták, vagy mjeduvalisták — arról a Mjeduvaláról, aki Picila Fekete Beattal harcolt és nyűszített, ha rá-nézett — mi ez? Valamilyen fura álmod láttam? (Scurvyhoz, aki nyűszít, mint az utolsó Nyűszü-Bej, a versszámokért) Nesze, Nyűszü-Bej — itt van minden — vards!

Scurvy lázasan munkához lát, nyűszítve idegességében és siettebben. Egyre keservesebben nyűszít, és egyre hevesebb nemi nyugtalanság „ütözik ki” mozdulataiból, semmi se sikerül neki, és minden kiesik a kezéből legfokozottabb erognoeologikus izgalmában

SCURVY Egyre hevesebb nemi nyugtalanság ütözik ki elmakacsult pseudo-burzsu-mozdulataimból. Erognoseologikus szempontból majdnem olyan vagyok, mint egy szent — török szent, teszem hozzá az illendőség kedvéért, mert a gyávaságba belebűdösödött, vén gyáva vagyok. Nyűszítenem kell, mert különben elpattanék, mint egy gyermek-luftballon. Jaj, istenem! — oh, miért? oh — eh — vajh nem mindegy, miéit, csak egyszer hozzájutni és aztán nyomban megdögleni. Olyan poszorodott vagyok, mint még soha ! Irina, Irina — már csak szimbóluma vagy az egész életnek, mi több: metafizikus jelentésű létezés, amit soha nem értettem. Csak egyszer él az ember, és én elpocsékoltam ezt az életet! Azok, akiket halálra ítélték, ezt érezték akkor, amikor a kötél ... Jaj, istenem! Nyűszitek, mint a láncra vert kutya, amikor látja, szagolja --- ez a lényeges — a körülötte szaladgáló szabad, boldog kutyusok helyesen úgynevezett kutyalakodalmát! (Ténylegesen úgy nyűszít) Elöl a szuka, mögötte a kutyaarak, az egyet-lenjük mögött, a fekete vagy barna szukinka mögött, jaj, istenem, istenem!

SZAJETÁN Hát nem történik az életem végére semmi? Hát ebben az elkanceresedett komédiában kell meghalnom, végignévze a hajdani boncorogok eleven elrothadását az okadékos szavak *pépjében*? Mert kanterek vagyunk mindnyájan a társadalom testén abban az átmeneti fázisban, mely az elaprózott, porított sokszágból az igazi társadalmi continuumba vezet át, melyben az individuumok különálló fekélyei az összletálanos organizmus abszolút tökéletességé-nek egyetlen nagy „plaque muqueuse”-ébe olvadnak össze. A fekélyek fájnak és szenvednek — utóvégre ez a hivatásuk — ám legyen! A pláka már csak viszketni fog gyönyörűségesen, míg be nem gyógyul. Semmiség.

PÜFÖLDI Názáreti Jézus — ez irgalmatlanul ontja a halál előtti előadását, nem könyörül rajtunk!

A Hercegnő táncol

SZAJETÁN Hát azt hiszitek, hogy nem így jöttünk létre mi is? A monadológusok vagy inkább monadisták ritka vonala — a görög hillozoistáktól kezdve, Giordano Brunón át, Leibnizen, Renouvier-n, Wildon Carron át — ezek az utóbbiak nem túl nagy koponyák — de mit tegyünk — és tovább Vilatón és Kotarbinskin át, ahogy az a reizmus új transz-formációját azon frissiben kialakította, az á la Diderot, s egyáltalán nem á la Laron von Holbach materializmusának átkozott démona, aki a holt anyag billiárdelméletéhez akart visszavezetni mindent — az abszolút igazsághoz vezet bennünket, melyben a dialektikus materializmus is, mint a szörnyetegek harca, melynek eredménye a létezés ésatöbbi, ésatöbbi ...

Szajetán halandzsázása artikulatlanul tart tovább. Egy-re hevesebb türelmetlenség jelei látszanak mindnyájukon. Scurvy tombol a láncán. Mostantól fogva mindannak, amit mond, Szajetán artikulatlanul halandzsázása szolgáltat hátteret, aki fecseg a visszavonásig. Valahol a halandzsázása fölött hallani lehet majd külön-álló mondatait, azt jelezni, ogjuk

SCURVY (nyüszítve) Én nem bírom ezt az asztrálishan háromszorosan vomitált cipőt megvarrni. Förtelmes erotikus izgalmamban minden kirepül a kezemből. Én már nem bírom, és tudom, hogy nem csinálom meg, mégis tovább csinálom kétségbeesetten, mert mégis, ha belehalnék ebbe a kielégületlenségbe, az a sors förtelmes gaszkonádja volna — bragadócia, vagy mi — az ördög tudja! Íme, most már tudom, mi a cipő, ml az asszony, az élet, a tudomány, a művészet és a szociális probléma — mindent tudok, de túl későn! Töltekezzetek a kínommal, vámpirok! (Már nem nyüszít: üvöltöni kezd., üvölt vadul és keservesen, Szajetán pedig mindegyre artikulatlanul fecseg, mesés gesztikulációval)

II. SEGÉD (miközben a Hercegnőt öltözteti) Teljes ür

— már ,semmi sem szórakoztat.

I. SEGÉD Engem sem. Valami összetört bennünk, és már nem tudni, mi végre éljünk.

HERCEGNŐ Megkaptatok, amit akartatok, amit mi, arisztokraták, mindig is éreztünk. A túlsó parton vagytok; örüljétek.

SZAJETÁN (szavai kibontakoznak szakadatlan halandzsázásából, s azután ismét belevesznek) ... mindig így van a csúcson, testvéreim, komor testvéreim a pusztaságban ..

A háttérben hirtelen vörös piederstál emelkedik ki — lehet az államügyész második felvonásbeli katedrája is

HERCEGNŐ A piederstálra, a piederstálra állítsatok, de gyorsan! Nem bírok élni piederstál nélkül! (Éne-ke)

Tartsatok engem, tartsatok, ah, ezen a piederstálon,
Mert mindjárt lezuhanok róla, úgy, ahogy rajta álltam!

Fölszalad a piederstálra, és megáll ott a legnagyobb dicsőségben, kitárt denevérszárnyakkal, bengáli és kőzönséges tüzek fényében, melyek nem tudni, milyen csoda olytán gyúlnak ki jobbra és halra. Scurvy ^{java}Üvölt, mint egy istentelen teremtmény

Íme, itt, állok a legnagyobb dicsőségben, két pusztuló világ hágóján!

SCURVY Bocsássatok meg, testvéreim a kínban, mert — ne hantázzatok — kínlódtok mind — nem azért mondom ezt, hogy vigasztaljam magam, hanem mert csakugyan így van — bocsássatok meg, hogy úgy fölüvöltöttem, mint egy istentelen teremtmény, gyalázva ezzel az emberi nemet, de már igazán nem bírtam — egyszerűen már igazán nem bírtam és slussz! (Még néhányszor örült erőfeszítéssel meg akarja hajlítani és varmi próbálja a vastag bőrdarabot — azután odavágja a cipőt; ülve csinálja ezt. Majd négykézláb kúszni kezd a Hercegnő felé, egyre rémesebben üvöltve. A lánc megállítja, s ekkor Scurvy üvöltése egyenest szörnyűségessé válik)

PÜFÖLDI Nem lehet ebben a lapos bordegájban ki-bírnál! (Magában) Mintha léteznének domborúak is! Az én fasiszta mókáim, hát igen, fasiszták voltak, de mégiscsak jobb színvonalúak. És ez az én hajdani miniszterem! Iszen ez skandalum, ahogy Galíciában mondják, az elaljasodás e határtalansága! De ez valahogy azt szuggerálja, hogy én is szeretnék valahogy izé ... (Szajetán folyton-folyvást halandzsázik) A kutyafej! És ha nem bírom ki, és én is megalázkodom ez előtt az embertelen néember előtt? (Szünet után) Utóvégre nem olyan rettenetes, nem esik le az aranygyűrű az ujjamról. Teljes cinizmus: ez az! (Lemászik a zsákról, és kétfelé balanszíroz. arccal a publikum felé)

SZAJETÁN ... balanszírozz csak, balanszírozz, de ha egyszer belesel, soha nem mászol ki belőle, tisztel-ni fogod legbensődben ..

HERCEGNŐ (kiált, oroszul szólván „nyeisztovij” hangon) Íme kiáltok hozzátok „nyeisztovij” hangon, ahogy az oroszok mondják — nincs rá lengyel szó

— a zsigereimben kikelt, elmúlt és odaveszett lélek szuperzsigereinek és kerengőinek hangján: alázkodjatok meg a mindenségmáter, vagy inkább: szuprapánasszonyarchátus szimbóluma előtt! Mely ki fog törni percekben belül. Mert ti, férfiak, hirtelen rohadtok meg: egy kupac folyékony rohadékká változhattok, mint Waldemár úr a szerencsétlen Edgar Poe novellácskájában. Ti piknikusodtok: a ti schizoidjaitok kihálnak — a mi schizoid nőink szaporodnak. Íme a bizonyíték, hogy Szajetánt leütötték, és Püföldi langusztát zabál — ez jelkép — míg mozog rajta a száj, és a gyomra reagál. A férfiak el-némberednek, a nők en masse elférfiasodnak. Eljön az idő, amikor talán osztódni kezdünk, mint a sejtek, a Lét furcsaságának metafizikus tudattalanságában! Hurrá, hurrá, hurrá!

A segédek és Püföldi hason kúsznak feléje. Scurvy le akarja magát tépni a láncáról, mint aki megveszett, láncössörgés és nyüszítés közepette. Szajetán fölláll és ő is feléje fordul, mint holmi Vernihora. hirtelen fölláll a Szalmabáb, és mozdulatlan megáll. Enyhe megrökönyödés a hasonkúszóknál: valamennyien a Szalmabábra néznek, anélkül, hogy föllálná Irak

PÜFÖLDI (öblös hangon) Mi, hasonkúszók, enyhén megrökönyödtünk attól, hogy a Szalmabáb fölláll. Mit jelent ez? Nem a valóságról van szó — üsse kő — hanem mit jelent ez költői, Wyspianski utáni dimenziákban, a nemzeti eszme ama Wyspianski utáni épületében, melyet a csalók és ama írások magyarázóinak tömege népesít be, melyek semmit sen jelentenek, csupán a művészi fantázia szülőit: dinamikus feszültséget adnak a ,színházban megnyilvánuló Tiszta Forma számára -- értelmetlen. amit mondok?

A Szalmabáb odalép a piederstálhoz. Lehull róla a szalmabáböltözék, és kiderül, hogy egy frakkba öltözött Pubi

PUBI-SZALMABÁB (a Hercegnőhöz törleszkedve) Drága Irénke, nagysád oly búbajosán kacag — gyerünk dancingolni —, olyan pillanat ez, mely nem tér vissza soha, és ez a varázslatos, mesebeli tangó - szavamra ..

SZAJETÁN Akár egy Vernihora, még soká fogtak és bőven fecsegni. De ugyan már. Íme fölkél ez az össznéember — egy kicsit ukránosan az utolsó kedves szótagocskát hangsúlyozom — még tetszik is nekem — ha nem halok meg az éj és a függöny le-ereszkedése előtt. akkor vegyétek tudomásul, hogy mir* kabátokat a csaros ruhatáraitokból kiveszíték, én már nem leszek az élők sorában — ez több mint bizonyos. Lyukas a szekercétől a koponyám, és csupa lyuk a golyóktól a. hasam meg az agyam a fülelem át ... (Halandzsázása tovább tart)

PÜFÖLDI Kikészített, a szukabestiaja! Nem bírom! (Küszik)

SZAJETÁN (elragadtatva, a Hercegnőhöz) Össznéember! Össznéember! Oh, ez ebbe! Ah, az abba! És amabba! És ki mondja meg? vajh én bugris vagyok-é? Én vagyok az ideális uralkodó múmia, hulla. buta nulla; s lám, a sorsom mily fatális, váltson meg, aki nem unja. Füttyölök rá, bele hajrá! Radi-rá! (A földre zuhan, és a Hercegnő felé küszik. A Szív tovább liheg)

SCURVY (vadul és magánkívül üvölt, azután elhallgat, és az abszolút dermedt csendben így szól) Most sétálhatunk egy kicsit, mert ebben az órában ők egyáltalán nem értenek meg bennünket.

HÜSÉGES HANG (a hüperszupramegafonpumpából) Ők mindenre képesek!

Felülről drótkalitka ereszkedik alá a Hercegnőre, olyan, mint egy papagájkalitka — a Hercegnő begöngyöli szárnyait

SCURVY (a csendben) Jaj, hogy fáj a szívem — ez a cigarettától van — tönkrementek a koszorúvéredényeim — rotten bulkheads —

Te úr vagy minden fájdalomak felett — Fizikai fájdalom, üdv neked —

szünet

Pfuj, a fene egye meg! Az aortám megrepedt! (Meghal, teljes hosszában a kinyúlt láncon fekszik) HERCEGNŐ (távoli tangót hallani) Addig üvöltött, míg belehalt a megkívánásba. Megrepedt a szíve, és biztosan minden mása is. Most tegyen magáévá, amelyiktek akar — most! Az én kielégítetlen megkívánásomba való belehalása hihetetlen felizgatott! Csak egy nő tÜd ...

Bejön két úr, angolszászású öltönyben. A Hercegnő tovább halandzsázik érthetetlenül. Ezek ketten halkán beszélgetnek, átsétálva a szín jobb oldaláról a balra. Közömbösen lépnek át a fekvő csúszómászókra és az államügyész hulláján. Nyomukban lépésről lépésre megy a Szupermunkás, kezében a vörösréz termosszal

AZ EGYIK ÚR — X. ELVTÁRS Tehát hallgasson ide, Abramowski elvtárs, én egyelőre lemondok a mezőgazdasági nagyipar teljes államosításáról, de ez nem kompromisszum ...

A MÁSIK ÚR - ABRAMOWSKI ELVTÁRS Természetesen, ennek a ténynek az eszmei átvilágítása olyan lesz, hogy őt ezt kizárólag csak ideiglenes húzásnak értsék ...

A Hercegnő halandzsája artikulálttá válik

HERCEGNŐ ...az ultrahüperkonstrukció matriarchátusából transzcendentális lótuszvirágként fölúszom az Isten lapockái közé ...

X. ELVTÁRS Takarják le ezt a majmot, akár egy papagájt, valamilyen lepellel. Hagyja már abba a csicsérgést meg a károgaást. A fityfenébe a matriarchátussal!

A Rettenetes Szupermunkás odaszalad és egy vörös leplet dob a kalitkára, amit Fjerdusenko vett elő a bőröndből és nyújtott át neki

Tehát ide hallgasson, Abramowski elvtárs, csak megmaradni a kétségbeesés pontján ... Annyi kompromisszumot, amennyi okvetlenül szükséges: érti : ok-vet-le-nül szükséges. Talán eljön idővel a matriarchátus is, de nem kell belőle lármás gaszkonádot csinálni időnek előtte.

ABRAMOWSKI ELVTÁRS Persze, természetesen. Csak az a kár, hogy mi magunk nem lehetünk automaták. Az ülés után magunkkal visszük ezt a majmot. (A Hercegnőre mutat, akinek csak a lábait látni a lepel alatt)

X. ELVTÁRS (nyújtózkodik és ásít) Jó — csinálhatjuk együtt. Szükségem van egy kis detantra, lazításra. Tüldolgoztam magam az utóbbi időben, glanc-ra.

Hirtelen, villámgyorsan lezuhan a vasfüggöny

RÉMSÉGES HANG

*Tapintat kell, semmi más,
Hogy kimondjuk: véget ért Az
utolsó felvonás.*

Vége a harmadik és utolsó felvonásnak

